

Tro rätt, tro fel.

En utvärdering av ateism som asylskäl.

Victor Hörlin

Juridiska institutionen

Examensarbete 30 hp.

Inriktning: Offentlig rätt

Juristprogrammet (270 hp)

Vårterminen 2019

Grupphandledare: Lina Hjorth och Hedvig Bernitz

Engelsk titel: Believing right, believing wrong: an analysis of atheism as a reason for asylum

Abstract

Religious freedom is a basic human right that is protected in multiple international conventions.¹ An individual who fears persecution or punishment in their homeland because of their religious conviction has the right to seek asylum in another country.² As well as giving people the right to have and express a religious conviction, the right to religious freedom also protects people who are non-believers or atheists.³

Today, a person seeking asylum in Sweden on the grounds of being an atheist must provide evidence demonstrating that they are, in fact, an atheist. They must further evidence that they would risk persecution if they returned to their country of origin as a result of their atheism.⁴

The aim of this paper is to clearly explain the current law regarding atheism as a ground for asylum, as well as analyse potential problems regarding predictability in the asylum process for atheists.

In order to assess if an asylum seeker is to be classified as atheist or not, a ruling is made based on whether the individual can prove that they have a genuine conviction. However, the method for judging genuine conviction was introduced into precedent in relation to conversion to a new religion as a reason for asylum and does not address atheism directly.⁵ Consequently, it may be ill suited to ruling on cases pertaining to atheism. Additionally, atheism as a reason for asylum has not been dealt with in the higher migration court, and so most of the cases discussed in this paper are from the lower migration courts.

When applied to atheism, the method for determining genuine conviction has some clear weaknesses. It seems to be built on two core factors: one internal and one external.⁶ Neither of these factors alone seem to be strong enough to meet the criteria of genuine conviction. Therefore, one conclusion is that the high migration court should try a case to generate precedent dealing with the issue of atheism specifically.⁷

Another trend in the cases from the lower migration courts is that an individual who is deemed to be atheist must evidence that it is likely that they would face persecution if they returned to their country of origin, even when being an atheist or leaving the dominant religion is illegal in their country of origin.⁸ This puts an unreasonable burden of proof on the asylum seeker. The conclusion from this is that the high migration court should try a case and establish a presumption where, if atheism is illegal, it should be presumed that it would put the asylum seeker at risk of persecution if they returned to their country of origin.

¹ Bland annat artikel 9 EKMR.

² Artikel 1 i 1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning.

³ Kokkinakis mot Grekland, nr 14307/88, dom 25/5-1993.

⁴ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 12.

⁵ MIG 2011:29.

⁶ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 12.

⁷ Migrationsdomstolen i Göteborg, dom 23/10-18. Mål nr UM 12197-18. & Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2018-11-13. Mål nr UM 452-18.

⁸ Migrationsdomstolen i Göteborg, dom 23/10-18. Mål nr UM 12197-18.

Tack!

Till minne av Stefan Hörlin.

Jag vill tacka alla vänner och min familj för all hjälp och stöd. Jag vill även rikta ett särskilt tack till min underbara sambo Elizabeth. Jag skulle även vilja rikta ett särskilt tack till min mormor för allt stöd under studietiden. Utan er hjälp hade detta nog aldrig gått. Så till er alla ett stort tack!

Förkortningar

Begränsningslagen	Lag (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige
EKMR	Europeiska konventionen d. 4 nov 1950 om skyddet för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.
EU	Europeiska unionen
Flyktingkonventionen	1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning.
IHEU	International Humanist and Ethical Union
MIG	Migrationsöverdomstolen
Prop.	Proposition
Skyddsgrundsdirektivet	Rådets direktiv 2011/95/EU av den 13 december 2011 om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd
SOU	Statens offentliga utredningar
UNHCR	Förenta nationernas flyktingkommissarie
UtL	Utlänningslag (2005:716)

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	6
1 Inledning.....	8
1.1 Bakgrund och ämne.....	8
1.2 Definition av ateism.....	9
1.3 Syfte och frågeställning.....	10
1.4 Avgränsning.....	10
1.5 Metod och material.....	11
1.5.1 Rättsdogmatiskmetod.....	11
1.5.2 Rättssäkerhetsperspektiv.....	12
1.6 Disposition.....	12
2 Asylrätt och flyktingstatus.....	14
2.1 FN:s flyktingkonvention.....	14
2.2 Skyddsgrundsdirektivet.....	14
2.3 Utlänningslagen.....	15
2.3.1 Vistelse utanför hemlandet.....	16
2.3.2 Sur place.....	16
2.3.3 Förföljelse.....	17
2.3.4 Välgrundad fruktan.....	18
2.3.5 Effektivt skydd i hemlandet och internflykt.....	18
3 Religionsfrihet och religion som asylskäl.....	20
3.1 Flyktingkonventionen.....	20
3.2 Europadomstolen och EU.....	20
3.3 4 kap. 1 § utlänningslagen.....	22
4 Uppehållstillstånd, undantag och verkställighetshinder.....	24
4.1 Uppehållstillstånd och undantag.....	24
4.2 Verkställighetshinder.....	24
5 Beviskrav.....	27
5.1 Bevisning.....	27
5.2 Trovärdighetsbedömning.....	28
5.3 Övrig bevisning.....	30
6 Ateism som asylskäl.....	31
6.1 Migrationsverkets ståndpunkt.....	31
6.2 Migrationsdomstolarnas praxis.....	33

6.2.1	Genuin övertygelse.....	33
6.2.2	Trovärdig ateism.....	36
6.2.3	Ateism som flyktskäl.....	39
6.2.4	Ateism som verkställighetshinder.....	40
6.2.5	Risken för förföljelse.....	41
6.2.6	Internflykt.....	42
7	Rättssäkerhet och tillämpning.....	44
7.1	Genuin ateism.....	44
7.2	Riskbedömningar.....	45
7.3	Bevisning, bevisbörda och trovärdighet.....	47
7.4	Utrednings- och tillämpningsproblem.....	48
8	Sammanfattning och slutsatser.....	50
8.1	Sammanfattning av rättsläget.....	50
8.2	Rättssäkerhetsaspekter.....	51
8.3	Framtida åtgärder.....	51
8.4	Slutsatser.....	52
	Källförteckning.....	53
	Offentligt tryck.....	53
	Litteratur.....	53
	Rättsfall.....	53
	Myndighetsskrivelser.....	56
	Övrigt.....	56

1 Inledning

1.1 Bakgrund och ämne

Religion har alltid varit något som så väl förenat som splittrat människor. Religionsfriheten har i ljuset av historien därmed blivit en central mänsklig rättighet som skyddas i flera internationella konventioner.⁹ Att då individer som inte fritt och öppet kan ge uttryck för sin religiösa övertygelse väljer att flytta kan knappas framstå som märkligt. Om situationen är sådan att individen dessutom riskerar förföljelse, om dennes religiösa övertygelse skulle uppmärksammas, blir viljan att bosätta sig någon annanstans ännu mer förståelig.

När det gäller individer som på grund av sin religiösa övertygelse riskerar förföljelse i sitt hemland finns möjligheten att fly och som flykting söka asyl i ett annat land. Detta föreskrivs i FN:s konvention angående flyktingars rättsliga ställning från 1951 (flyktingkonventionen) där förföljelse på grund av religiösa tillhörighet tas upp som ett skäl att medge asyl.¹⁰

Asyl innebär i sammanhanget att individen medges internationellt skydd och får uppehållstillstånd i ett annat land. Det krävs att individen känner en välgrundad fruktan för förföljelse om denne skulle återvända till sitt hemland.¹¹ Dessa grund kriterium för asyl återfinns i svensk lagstiftning, 4 kap 1 § utlänningslag (2005:716; UtL), och reglerar vem som kan räknas som flykting.

En asylsökande måste, för att kunna medges status som flykting och uppehållstillstånd, kunna belägga att det finns skyddsskäl. För att fastställa skyddsskäl används migrationsverkets landinformation i kombination med individens egen utsaga och annan bevisning. Bevisbördan för att individen tillhör en vis religion och att denne utsätts för förföljelse ligger på individen själv.¹²

Det kan vara svårt för en individ att bevisa sin religiösa tillhörighet, framförallt om individen tillhör en grupp där tillhörigheten inte tydligt markeras eller manifesteras utåt. Avsaknaden av en religiös övertygelse eller ateism räknas också in under religion som asylskäl.¹³ Ateism saknar ofta, till skillnad från flera religiösa övertygelser, tydliga markeringar utåt eller andra sätt som övertygelsen kan manifestera sig. Den asylsökande hamnar då i en situation där denne ska bevisa frånvaron av en religiös övertygelse.

Det saknas uttrycklig praxis från migrationsöverdomstolen på området gällande ateism som asylskäl. Den praxis som finns rör konvertering till ny religion och även om bedömningen är snarlik blir bevissituationen för sökanden något annorlunda.¹⁴ Rättsläget är svårhanterligt även på det sättet att kraven på bevisning inte kan

⁹ T.ex. artikel 9 EKMR.

¹⁰ Artikel 1 i 1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning.

¹¹ Seidlitz. M. Asylrätt: en praktisk introduktion. (2014). Sid 16-17.

¹² Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 4-6.

¹³ Artikel 10. 1 b i skyddsgrundsdirektivet.

¹⁴ MIG 2011:29.

sänkas så att en individ kan utnyttja systemet. För en rättssäker tillämpning krävs att beviskraven är så pass höga att de inte urvattnas. Samtidigt måste det finnas förståelse för att individen som ska bevisa avsaknaden av en övertygelse har en mycket svår bevissituation.

I en värld som blir allt mer sekulariserad och där information sprids snabbare är bland annat ateism ett växande fenomen. Det finns dock länder där ett mer eller mindre starkt avståndstagande från religion kan leda till allvarliga konsekvenser. Att vara ateist eller snarare att frånfalla den dominerande religionen är olagligt i flera länder, och belagt med dödsstraff i ungefär hälften av dem. I bland annat Iran, Afghanistan, Saudi Arabien, Somalia och Nigeria kan dödsstraff utdömas för den som lämnar den dominerande religionen. Det är dock oklart om en dödsdom verkligen skulle verkställas. Vidare är det i ett större antal länder straffbelagt att öppet kritisera eller uttrycka sig negativt om religion. Straffen kan variera från dödsstraff, som i Pakistan, till fängelse eller andra påföljder.¹⁵ Av detta bör slutsatsen kunna dras att det i ett antal länder finns lagar som begränsar en icke troende individs religionsfrihet och yttrandefrihet.

En individ som söker asyl med motiveringen att denne är ateist uppfyller då kraven på asyl av religiösa skäl. Bland annat har Europadomstolen fastslagit att religionsfriheten omfattar även friheten att inte ha en religiös övertygelse.¹⁶ Den stora frågan blir då hur en asylsökande ska bevisa att denne inte tror på gud?

1.2 Definition av ateism

På samma sätt som det finns flera olika former och nivåer av religion och religiös övertygelse så finns det en rad begrepp som används för att beskriva den som inte är troende. Begreppen ateist och icke troende används i stort sätt för att beskriva samma typ av övertygelse. Migrationsverket har i sitt rättsliga ställningstagande definierat ateist som en individ som inte tror på någon gud.¹⁷ Individen är då övertygad om att det inte finns någon gud. En liknade definition återfinns i mål UM 570-16 där ateism definieras som avsaknaden av en tro på gud, gudar och högre makter.¹⁸ Den definitionen stämmer även väl överens med International Humanist and Ethical Unions (IHEU) definition.¹⁹ Följaktligen är en ateist en individ som saknar en gudstro och begreppet ateist och icke troende kommer användas som synonymer.

Ett annat begrepp som uppkommer i sammanhanget är apostat, vilket syftar på en person som frånfallit sin tidigare religion. Detta behöver dock inte betyda att individen i fråga är ateist då denne fortfarande kan ha en gudstro.²⁰

¹⁵ International Humanist and Ethical Union (IHEU). Freedom of thought report. 2018. Sid 17-18.

¹⁶ Kokkinakis mot Grekland, nr 14307/88, dom 25/5-1993. P 31.

¹⁷ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 11.

¹⁸ Migrationsdomstolen i Luleå, dom 2016-09-21- mål nr UM 570-16.

¹⁹ International Humanist and Ethical Union (IHEU). Freedom of thought report. 2018. Sid 17.

²⁰ Migrationsdomstolen i Luleå, dom 2016-09-21- mål nr UM 570-16.

1.3 Syfte och frågeställning

I denna uppsats utreds rättsläget gällande ateisters möjlighet att söka uppehållstillstånd i Sverige. Ateism tas då upp både som skäl för skydd men också hur det påverkar relaterade bedömningar som till exempel internflykt och verkställighetshinder.

Syftet med denna uppsats är att klarlägga rättsläget för de som söker asyl med anledning av att de är ateister och riskerar förföljelse i sina hemländer. I sammanhanget blir det av avgörande vikt att i uppsatsen diskutera de bevisvärigheter och bedömningar som dessa individer ställs inför.

Det övergripande målet med uppsatsen är att klarlägga rättsläget gällande ateism som asylskäl och därefter analysera rättssäkerhetsaspekter gällande bevisbördan och förutsägbarheten.

För att få klarhet kommer följande frågor utgöra en grundstomme i uppsatsen.

- Hur ser rättsläget ut för den som söker asyl i Sverige med ateism som skäl.
- Vad påverkar bedömningen av genuin övertygelse.
- Hur hanteras bevisvärigheterna i att bevisa avsaknaden av en gudstro.
- Medför gällande rätt några rättssäkerhets- eller tillämpningsproblem.

1.4 Avgränsning

I första hand kommer uppsatsen fokusera på de som anger ateism som asylskäl när de söker asyl i Sverige. Ateism som asylskäl kommer i uppsatsen behandlas som förföljelse på grund av religiös övertygelse. Uppsatsen kommer även fokusera på vuxna individers situation. Då individer under 18 år omfattas av en del särregler för barn, varför de kommer lämnas utanför uppsatsen.²¹

Då materialet gällande ateism som asylskäl är relativt tunt kommer även rättskällor gällande religion som skäl för uppehållstillstånd i övrigt att studeras för att få klarhet i rättsläget. Andra skyddsgrunder kommer dock lämnas utanför uppsatsen.

Trovärdighetsbedömningar kommer att diskuteras i och med den betydelse de har för prövningen av genuin övertygelse. Dock kommer inte trovärdighetsbedömningar utvärderas mer generellt.

För förståelse kommer processen kring uppehållstillstånd samt verkställighetshinder att diskuteras, dock kommer utslutningsgrunder i 4 kap 2b § UtL och 5:1 § 2 stycket i stort sätt att lämnas utanför uppsatsen. Vidare kommer en avgränsning att ske så till vida att rent processrättsliga frågor lämnas utanför uppsatsen. Fokus kommer ligga på migrationslagstiftning och processrätt kommer enbart beröras i den mån det är nödvändigt för förståelsen av materialet.

²¹ T.ex. 5 kap 6 § 2 st UtL.

1.5 Metod och material

1.5.1 Rättsdogmatiskmetod

Rättsdogmatisk metod är en juridisk metodlära som utgår från de erkända rättskällorna för att fastställa gällande rätt. Rättskällevärdet är en central del av rättsdogmatisk metod och används för att fastställa det material som kan användas för att på ett korrekt sätt fastställa gällande rätt. De erkända rättskällorna som ligger till grund för analysen är lag, förarbeten och praxis samt juridisk doktrin. Rättsdogmatisk metod används för att fastställa och tolka gällande rätt för att på så sätt besvara juridiska frågeställningar. Metoden utgår från en syn på rätten som systematisk och att tolkning av rättskällorna kan fylla igen eventuella luckor i rätten.²²

Det finns flera tolkningar av vad som är rättsdogmatisk metod och vilka källor som kan användas. En del menar att metoden är bäst lämpad för den praktiskt verksamma juristen medan andra menar att metoden är väl så lämpad för forskning.²³

De som har en mer restriktiv syn på rättsdogmatisk metod menar även att enbart de erkända rättskällorna kan användas för att fastställa och analysera gällande rätt. En mer öppen syn på rättskällorna tillåter t.ex. praxis från de lägre instanserna i brist på prejudikat för att få klarhet i gällande rätt.²⁴ Lavin har även förespråkat att annat material än de erkända rättskällorna kan användas för analys och granskning av gällande rätt.²⁵

De som förespråkar den mer öppna synen på rättsdogmatisk metod menar att den väldigt strikta synen som finns på vad som är rättsdogmatisk forskning är ytterst begränsande för forskaren. Ett exempel är Lavin som förespråkar en syn på rättsdogmatisk forskning där de erkända rättskällorna ligger till grund för fastställandet av gällande rätt men där analysen och den kritiska granskningen av gällande rätt kan göras med stöd i annat material.²⁶

I denna uppsats kommer den mer öppna synen på rättsdogmatisk metod att tillämpas. De erkända rättskällorna, alltså lagtext, förarbeten och prejudikat kommer användas för att fastställa gällande rätt. Prejudikat från Europadomstolen och EU domstolen kommer användas liksom prejudikat från migrationsöverdomstolen. Då det finns vissa luckor i praxisen från migrationsöverdomstolen kommer också praxis från migrationsdomstolarna användas som komplement. Denna underrättspraxis kommer dock att behandlas med viss försiktighet.

Vidare kommer även migrationsverkets rättsliga ställningstagande användas som utgångspunkt när det kommer till att bedöma hur rättstillämpningen ser ut i praktiken.

Domarna från underrättsinstanserna kommer väljas ut slumpmässigt men med målet att välja ut de domar som bäst behandlar de aktuella frågorna som uppstår vid bedömningen om en individ som hävdar ateism som asylskäl ska beviljas uppehållstillstånd. Uppsatsen avser dock inte att presentera en heltäckande och

²² Korling, F. & Zamboni, M. (red). Juridisk metodlära. (2013). Sid 21-25.

²³ Lavin, R. är den förvaltningsrättsliga forskningen rättsdogmatisk?. Förvaltningsrättslig tidskrift. (1989). Nr 3. Sida 115-129.

²⁴ Korling, F. & Zamboni, M. (red). Juridisk metodlära. (2013). Sid 21-25.

²⁵ Lavin, R. är den förvaltningsrättsliga forskningen rättsdogmatisk?. Förvaltningsrättslig tidskrift. (1989). Nr 3. Sida 115-129.

²⁶ Lavin, R. är den förvaltningsrättsliga forskningen rättsdogmatisk?. Förvaltningsrättslig tidskrift. (1989). Nr 3. Sida 115-129.

uttömmande bild av underrättspraxis utan strävar istället efter att med stöd i underrättspraxis och andra rättskällor analysera rättsläget.

Fokus ligger på att fastställa gällande rätt för den som söker uppehållstillstånd som flyktigt i Sverige med ateism som skäl kommer främst svensk lag och tillämpning studeras. Dock har internationella konventioner såsom FN:s flyktingkonvention och europeiska konventionen om skyddet för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR) haft en stor påverkan på den svenska asylrätten, varför även dessa kommer beröras för att ge en förståelse för de svenska reglernas bakgrund och tolkning. Asylrätten är även harmoniserad inom EU varför relevant EU rätt på området kommer tas upp.²⁷

Ytterligare material som kommer användas för analysen är en studie gjord av International Humanist and Ethical Union. Organisationen har i en studie publicerad 2018 granskat ateism i världen.²⁸ Den information som används är dock endast rena faktauppgifter och inte studiens egna resultat. De uppgifter som används kommer dock användas med vis försiktighet då organisationen på inga sätt gör anspråk på att vara objektiv i sin granskning och det kan påverka hur uppgifterna tolkats vid insamlandet. Dock bör den information som organisationen samlat in för att göra sin granskning kunna bidra med vissa faktauppgifter gällande situationen i världen för icke troende.

1.5.2 Rättssäkerhetsperspektiv

När det kommer till själva analysen av rättsläget kommer fokus ligga på rättssäkerheten i tillämpningen. Rättssäkerhet är på många sätt ett väldigt vagt begrep och beroende på område kan det även innebära olika saker.²⁹ Då uppsatsens fokus främst ligger på rättstillämpningen avses med rättssäkerhet i detta arbete främst förutsägbarhet, objektivitet och likabehandling.³⁰ Målet är att utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv utvärdera gällande rätt kring ateism som asylskäl i svensk rätt.

1.6 Disposition

Uppsatsen är indelad i kapitel där kapitel 1 utgör inledningen. Kapitel 2 behandlar därefter asylrätten mer övergripande med fokus på rekvisiten för att en individ ska kunna klassas som flykting. Kapitel 3 fokuserar sedan på religionsfriheten och religion som asylskäl. Kapitel 4 går igenom reglerna kring uppehållstillstånd samt undantag och verkställighetshinder. Kapitel 5 diskuterar sökandens bevisbörda med fokus på trovärdighetsbedömningar då dessa är avgörande i asyl mål och även har en särskilt central betydelse när det kommer till ateism som asylskäl. I kapitel 6 redogörs migrationsverkets rättsliga ställningstagande gällande ateism, följt av en granskning av tillämpningen i mål från migrationsdomstolarna där sökanden angett ateism som skäl för antingen uppehållstillstånd eller verkställighetshinder. Kapitel 7 diskuterar den tidigare

²⁷ Seidlitz. M. Asylrätt: En praktisk introduktion. (2014). Sid 29-41.

²⁸ International Humanist and Ethical Union (IHEU). Freedom of thought report. 2018.

²⁹ Marcusson. L. Förvaltningsrättens rättssäkerhetstänkande. Förvaltningsrättligtidskrift. (2010). Nr 3. Sid 241-254.

³⁰ Seidlitz. M. Asylrätt: En praktisk introduktion. (2014). Sid 45-46.

genomgånga praxisen med fokus på rättssäkerhetsaspekter, så som förutsägbarhet. Kapitel 8 sammanfattar uppsatsen och presenterar slutsatserna.

2 Asylrätt och flyktingstatus

2.1 FN:s flyktingkonvention

För att förstå den svenska migrationsrätten bör utgångspunkten tas i FN:s flyktingkonvention från 1951 samt de tilläggsprotokoll som kom 1967. Såväl EU som Sverige, innan inträdet, har haft flyktingkonventionen som grund för utformandet av migrationsrätten. I artikel 1 i flyktingkonventionen ges en definition av vem som kan klassificeras som flykting, nämligen en person som har flytt sitt land på grund av en välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, religion, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller politisk uppfattning. Utöver att ge en definition av begreppet flykting tar konventionen även upp flyktingars mänskliga rättigheter samt undantag för när en individ kan falla utanför flykting begreppet. Samma regler har sedan kommit att implementeras i svensk lag, flykting begreppet återfinns då t.ex. i 4 kap 1 § 1 st UtL. Vidare fastslås den internationella principen om non-refoulement i artikel 33 flyktingkonventionen. Principen innebär i korthet att en individ inte får utvisas till ett land där denne riskerar fara för liv, hälsa eller frihet på grund av någon av förföljelsegrunderna. En individ får inte heller utvisas till ett land från vilket individen riskerar att sändas vidare till det land där individen riskerar att utsättas för fara mot liv, hälsa och frihet.³¹

Flyktingkonventionen utgör en grund för den internationella rätten där grundregler och definitioner ges. Vidare har FN:s flyktingorgan United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) gett ut en handbok om förfarandet och kriterier vid fastställande av flyktingars rättsliga ställning (UNHCR:s handbok). Handboken ger vägledning i tolkningen av flyktingkonventionens regler och fastställer en metod för flyktingkapsbedömning.³² Handboken är tänkt som vägledning i myndigheters arbete vid flyktingkapsbedömningen. Migrationsöverdomstolen har även genom MIG 2006:1 fastställt att handboken utgör en rättskälla på asylrättens område i Sverige. Migrationsverket har också klargjort betydelsen av handboken, bland annat genom referenser i sitt rättsliga ställningstagande gällande tillförlitlighets- och trovärdighetsbedömningar.³³

2.2 Skyddsgrundsdirektivet

På EU nivå finns det en rad direktiv som syftar till att harmonisera flyktingmottagandet, asyl- och migrationsrätten inom unionen. Mest centralt för denna uppsats blir regleringarna i rådets direktiv 2011/95/EU av den 13 december 2011 om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd (skyddsgrundsdirektivet). Direktivet innehåller regler om när en individ ska

³¹ Seidlitz. M. Asylrätt: en praktisk introduktion. (2014). Sid 16-17.

³² Seidlitz. M. Asylrätt: En praktisk introduktion. (2014). Sid 18 och 74-77.

³³ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013. Sid 3.

kunna klassas som flykting samt regler kring alternativt skyddsbehövande. I direktivet fastslås gällande flyktingar vilka grunder som ska kunna ligga till grund för att meddela en sökanden asyl och således internationellt skydd. Skyddsgrundsdirektivet tar sin utgångspunkt i flyktingkonventionen och tillämpar väsentligen samma definition av flyktingbegreppet och övriga begrepp så som välgrundad fruktan. Direktivet fastslår en enhetlig statusförklaring för flyktingar och innehållet i det skyddet som beviljas. Direktivet bidrar även med regler kring bedömningen av vad som utgör förföljelse samt hur olika omständigheter ska bedömas.³⁴ Direktivet fastslår även regeln om tvivelsmålsfördel. Tvivelsmålsfördel innebär att sökanden som gjort ett ärligt försök att bevisa något, men av olika skäl inte lyckats göra det sannolikt, inte ska få nackdel av att något inte går att bevisa (mer om det i avsnitt 5.1).³⁵

Skyddsgrundsdirektivet syftar i stort sätt till att harmonisera EU ländernas implementering, tolkning och tillämpning av flyktingkonventionen. Skyddsgrundsdirektivet är ett minimidirektiv vilket innebär att det fastställt en lägsta gräns men att medlemsländerna fritt får ha mer fördelaktig lagstiftning. Bland annat innehåller skyddsgrundsdirektivet inga regler om skydd på grund av humanitära skäl.³⁶ När det kommer till implementeringen i Sverige skedde mindre förändringar, främst gällande alternativt skyddsbehövande, men även ett förtydligande gällande att bedömningen av om en individ riskerar förföljelse ska vara framåtblickande. I stort uppfyllde dock 2005 års UtL minikraven i skyddsgrundsdirektivet, eftersom även UtL bygger på flyktingkonventionen.³⁷ Reglerna var dessutom mer fördelaktiga än vad skyddsgrundsdirektivet krävde. Detta kom dock att ändras genom lag (2016:752) om begränsning av möjligheten till uppehållstillstånd i Sverige (begränsningslagen) där svensk asylrätt anpassades till minikraven i bland annat skyddsgrundsdirektivet.³⁸

2.3 Utlänningslagen

När det kommer till den svenska lagstiftningen återfinns rekvisiten för att en individ ska räknas som flykting i 4 kap. 1 § 1 st UtL. Flyktingbegreppet liksom andra rekvisit är hämtade från flyktingkonventionen och tolkas i enlighet med flyktingkonventionen och skyddsgrundsdirektivet. Rekvisiten är att en individ ska befinna sig utanför sitt eget hemland och känna en välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, nationalitet, religion, politiska tillhörighet, kön eller sexualitet om denne skulle återvända. Det saknar i sammanhanget betydelse om faran för förföljelse kommer från staten, en grupp eller en individ, 4 kap. 1 § 2 st UtL. Om förföljelsen inte kommer från staten är det dock av betydelse om individen kan få skydd av hemlandets myndigheter. Det krävs då att hemlandets myndigheter inte kan eller vill ge individen en trygg tillvaro och skydd mot förföljelsen.

³⁴ Seidlitz. M. Asylrätt: en praktisk introduktion. (2014). Sid 39-40.

³⁵ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013. Sid 4.

³⁶ Seidlitz. M. Asylrätt: en praktisk introduktion. (2014). Sid 17.

³⁷ Gerhard. W. & Sandesjö. H. Utlänningslagen med kommentarer. 9 upplagan. Sid 52-54 och 156-157.

³⁸ Prop 2015/16:174. Sid 1-2.

2.3.1 Vistelse utanför hemlandet

Vistelse utanför hemlandet omfattar både de som är medborgare och de som är statslösa (4 kap. 1 § 3 st UtL). Huvudregeln är att endast den individ som, av de skäl som anges ovan, befinner sig utanför sitt eget hemland kan anses som flykting (så kallad *sur place*, se avsnitt 2.3.2). Det behöver dock inte vara så att individen lämnat sitt hemland på grund av något som inträffat. Förändringar i individens hemland som inträffat när denne varit utanför hemlandets gränser kan fortfarande medföra att individen löper en risk för förföljelse vid ett återvändande och således kan betraktas som flykting. Regeln har inga undantag men omfattar inte statslösa som istället räknas som flyktingar när de lämnar den stat där individen har sin vanliga vistelseort (4 kap. 1 § 3 st UtL).

Att en individ får flyktingstatus grundar sig på situationen i dennes hemland när denne lämnar landet. Huruvida individen sen ses som flykting och kan få uppehållstillstånd beror på en bedömning som grundar sig på situationen i individens hemland vid tillfället för prövningen. Alltså om individen kan återvända till sitt hemland, utan risk för förföljelse, vid det tillfälle då dennes asylansökan prövas. Vid bedömningen ska dock förhållandet vid flykttillfället beaktas då tidigare förföljelse är att se som en central faktor vid risken för fortsatt förföljelse vid ett återvändande.³⁹

2.3.2 Sur place

Som nämndes tidigare kan en situation uppstå i individens hemland, när individen själv inte befinner sig i sitt hemland, som gör att individen är att betrakta som flykting på grund av risken för förföljelse vid ett återvändande. När flyktingstatus uppstår på detta sätt kallas det *sur place*. Detta omfattar även individer som genom egna handlingar, utanför sitt hemland, har försatt sig i en situation så att de riskerar förföljelse vid ett återvändande. Hur detta ska bedömas har diskuterats i doktrin (se bland annat Grahl-Madsen⁴⁰ och Hathaway⁴¹) då det är individens egna medvetna handlingar som bidrar till att denne uppnår flyktingstatus.⁴² I äldre svensk praxis från regeringen finns exempel där en individs handlande gjort att denne skulle kunna vara att räkna som flykting men där domstolen beslutat att då handlingarna vidtogs enbart för att försätta individen i den situationen så ska de ensamt inte räcka för att individen ska anses som flykting.⁴³ En bedömning av individens situation måste dock ändå alltid göras och i skyddsgrundsdirektivet artikel 4.2 anges att prövningsmyndigheten i en sådan situation ska bedöma om individen på grund av sin verksamhet kommer utsättas för förföljelse vid ett återvändande. Ett undantag finns dock i artikel 5.3 skyddsgrundsdirektivet där det föreskrivs att en individ kan vägras flyktingstatus om omständigheterna som gör att individen skulle kunna beviljas flyktingstatus grundar sig på medvetna handlingar från individen själv. Artikel 5.3 i skyddsgrundsdirektivet är dock fakultativ och vid genomförandet av skyddsgrundsdirektivet beslöt regeringen att inte införliva undantaget från

³⁹ Gerhard. W. & Sandesjö. H. Utlänningslagen med kommentarer. 9 upplagan. Sid 158-160.

⁴⁰ Grahl-Madsen. A. The status of refugees in international law, del 1. (1966).

⁴¹ Hathaway. J. The law of refugee status. (1992).

⁴² Gerhard. W. & Sandesjö. H. Utlänningslagen med kommentarer. 9 upplagan. Sid 160-161.

⁴³ Reg. 1991-03-21, U 49/90.

huvudregeln i svensk lag. Alltså ska asylskälen gällande risk för förföljelse pröva på samma sätt även om individen själv genom eget handlande orsakat risken för förföljelse efter att denne lämnat sitt hemland.⁴⁴

2.3.3 Förföljelse

Förföljelse begreppet skulle kunna sägas omfatta två delar, dels förföljelsen i sig, dels att den ska bero på någon av de i 4 kap. 1 § 1 st angivna anledningarna, ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller tillhörighet till en viss samhällsgrupp. När det gäller förföljelse begreppet i sig har det sitt ursprung i artikel 1.2 FN:s flyktingkonvention. Det återfinns sedan igen i så väl tidigare versioner av den svenska utlänningslagen som i EU:s skyddsgrundsdirektiv. I skyddsgrundsdirektivet föreskrivs det i artikel 9.1 att förföljelse är handlingar som antingen i sig innebär en kränkning av de mänskliga rättigheterna, som tas upp i EKMR, eller blir tillräckligt allvarliga för att innebära en sådan kränkning på grund av sin upprepning. Särskild vikt läggs då på kränkning av sådana rättigheter som rätten till liv (artikel 2) och förbudet mot tortyr (artikel 3) förbudet mot slaveri (artikel 4) och förbudet mot straff utan lag (artikel 7) som inte omfattas av möjligheten till inskränkning eller undantag enligt artikel 15.2 EKMR. Förföljelse kan då ske i form av fysisk eller psykiskt våld eller i myndighetsutövning som antingen i sig är diskriminerande eller som genomförs på ett diskriminerande sätt.⁴⁵ Även oproportionerliga straff och andra åtgärder som inskränker de mänskliga rättigheterna som en individ normalt ska kunna räkna med kan utgöra förföljelse.⁴⁶

I svensk lagstiftning fanns en definition av förföljelse i 1980 år utlänningslag, i 3 § 3 st föreskrevs att förföljelse innebar åtgärder som riktar sig mot individens liv eller frihet samt åtgärder som annars är av svår beskaffenhet. Vid införandet av senare utlänningslagar har paragrafen i sig tagits bort och stöd för tolkningen av förföljelse begreppet finns nu i UNHCR:s handbok punk 51-53.⁴⁷ Sammantaget kan slutsatsen dras att enligt svensk rätt innebär begreppet förföljelse antingen hot mot en individs liv och frihet eller andra allvarliga överträdelser av en individs mänskliga rättigheter enligt EKMR.

Vad gäller den andra delen ska förföljelsen bero på någon av de i 4 kap. 1 § 1 st UtL angivna skälen. Skälen som räknas upp är ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning, kön eller sexuell läggning eller annan tillhörighet till viss samhällsgrupp. I många fall överlappar begreppen till viss del varandra och en individ som söker asyl kan ange mer än ett av skälen som räknas upp i 4 kap. 1 § 1 st UtL. Handlingar som vidtas mot individen av andra skäl faller utanför begreppet. Den begränsning av begreppet som skett tycks beror på att individer som utsätts för förföljelse på detta sätt är i en mer utsatt situation och mer sällan kan förlita sig på skydd från den egna statens myndigheter.⁴⁸

Vidare föreskrivs det att det ska vara antingen hemlandets myndigheter som genomför förföljelsen eller att landets myndigheter ska sakna vilja eller förmåga att stoppa förföljelsen. I 4 kap. 1 § 2 st UtL föreskrivs att en individ kan utsättas för förföljelse även från andra enskilda individer, men för att det ska räknas som förföljelse

⁴⁴ Prop 2009/10:31. Sid 132.

⁴⁵ Artikel 9.2 skyddsgrundsdirektivet.

⁴⁶ Gerhard. W. & Sandesjö. H. Utlänningslagen med kommentarer. 9 upplagan. Sid 165.

⁴⁷ Prop 1996/97:25. Sid 97. & MIG 2006:1.

⁴⁸ Gerhard. W. & Sandesjö. H. Utlänningslagen med kommentarer. 9 upplagan. Sid 167.

till den nivån att det ger rätt till flyktingstatus så måste individen av ett eller annat skäl sakna möjligheter till hjälp från hemlandets myndigheter. Förföljelse förutsätts i sammanhanget som handlingar som utförs av en stat, det som också fångas upp genom denna formulering är situationer där statens passivitet av ett eller annat skäl försätter individen i en situation där denne upplever förföljelse och således kan räknas som flykting.⁴⁹

En annan central del är risken för bestraffning. Om en individ löper risk för bestraffning som i sig utgör ett brott mot de mänskliga rättigheterna kan det vara ett skäl för att bevilja individen asyl. Detsamma gäller om rättsprocessen kan anses som godtycklig eller används som vapen för att t.ex. fängsla politiska motståndare. Dock är det faktum att en individ riskerar att straffas i hemlandet inte ensamt starkt nog som skäl för asyl. Detta även om rättsprocessen kan anses som osäker och straffen kan framstå som oproportionerliga. Bestraffningen måste knyta an till de tidigare angivna skälen, men det faktum att en individ riskerar att utsättas för påföljder vid återkomst till hemlandet spelar här in som ett sätt att stärka dennes asylskäl. Bestraffning blir alltså enbart en relevant faktor, om straffrättsystemet används som ett sätt att förfölja individer av skäl som anges i 4 kap. 1 § 1 st UtL.⁵⁰

2.3.4 Välgrundad fruktan

Välgrundad fruktan är ett annat rekvisit för att en individ ska kunna anses som flykting. Rekvisitet kan sägas ha en objektiv och en subjektiv del, där den objektiva tar sikte på den verkliga risken för att en individ vid ett återvändande till sitt hemland de facto utsätts för förföljelse, medan den subjektiva delen tar sikte på individens egen upplevelse av risken för att den ska utsättas för förföljelse vid ett återvändande. Om individen tidigare varit utsatt för förföljelse utgör det en omständighet som ska tas med i bedömningen. Dock ska bedömningen vara framåtblickande och grunda sig på huruvida det finns en risk för att förföljelse skulle kunna äga rum vid ett återvändande. Tidigare förföljelse får en avgörande betydelse i bedömningen, men är ingen garanti för att en individ kommer att betraktas som flykting.⁵¹ I senare lagstiftning och vid införlivandet av skyddsgrundsdirektivet togs saken upp på nytt och definitionen bekräftades.⁵²

2.3.5 Effektivt skydd i hemlandet och internflykt

En annan central fråga gäller möjligheten till effektivt skydd i hemlandet. Det innebär alltså att om en individ utsätts för förföljelse men skulle kunna få skydd av hemlandets myndigheter så räknas denne inte som flykting. I 4 kap. 1 § 2 st UtL föreskrivs att en individ antingen inte ska ha möjlighet till skydd från sitt hemlands myndigheter för att de ignorerar problemet eller att skyddet inte ska vara möjligt för att det är myndigheter i hemlandet som förföljer individen. Individen måste kort sagt sakna möjlighet till skydd från hemlandets myndigheter.⁵³

⁴⁹ Gerhard. W. & Sandesjö. H. Utlänningslagen med kommentarer. 9 upplagan. Sid 178.

⁵⁰ Gerhard. W. & Sandesjö. H. Utlänningslagen med kommentarer. 9 upplagan. Sid 174-176.

⁵¹ Gerhard. W. & Sandesjö. H. Utlänningslagen med kommentarer. 9 upplagan. Sid 161-163.

⁵² Prop. 2009/10:31. Sid 102.

⁵³ Gerhard. W. & Sandesjö. H. Utlänningslagen med kommentarer. 9 upplagan. Sid 176.

Detta tar oss även in på en annan fråga när det gäller skydd i hemlandet, nämligen möjligheten till internflykt. Det innebär alltså att en individ som på sin vistelseort i hemlandet utsätts för förföljelse först ska ha uttömt möjligheten att flytta inom landet för att på så sätt undgå förföljelsen innan denne kan söka skydd i ett annat land och räknas som flykting.⁵⁴ Ett exempel på detta skulle kunna vara ett land som är uppdelat i olika religiösa grupper och dessa grupper är koncentrerade i olika delar av landet. En individ tillhörande en grupp skulle då kunna utsättas för förföljelse på grund av religion eller grupptillhörighet på en ort i landet medan detta problem inte skulle uppstå om individen flyttade till en del av landet där majoriteten delade individens religion. Möjligheten till internflykt ska alltid utvärderas och det ska då vara möjligt för individen att resa till orten och bosätta sig där, en bedömning ska därefter göras om orten kan utgöra ett rimligt internt flyktalternativ.⁵⁵ Bevisbördan för att det finns en ort i individens hemland som utgör ett rimligt internt flyktalternativ ligger på migrationsverket.⁵⁶

⁵⁴ Gerhard. W. & Sandesjö. H. Utlänningslagen med kommentarer. 9 upplagan. Sid 176-177.

⁵⁵ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 8.

⁵⁶ MIG 2009:4.

3 Religionsfrihet och religion som asylskäl

3.1 Flyktingkonventionen

När det gäller att fastställa vad som faktiskt utgör förföljelse på grund av religiös övertygelse kan ledning sökas i så väl svenska som internationella rättskällor. Religionsfriheten är en av de mest grundläggande rättigheterna och finns upptagen i så väl FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter, artikel 18, som senare internationella konventioner, där ibland EKMR artikel 9.

När det gäller förföljelse på grund av religion tas det upp i flyktingkonventionen artikel 1A.2. dock utan att det anges hur religion ska definieras. I brist på en tydlig definition av religion har utgångspunkten varit att religion ska definieras i enlighet med den definition som omfattar religionsfriheten i de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter.⁵⁷ Den definition som då ligger närmast tillhands att falla tillbaka på är den som föreskrivs i MR-kommitténs allmänna kommentar 22 som behandlar artikel 18 om religionsfrihet i FN:s konvention om medborgliga och politiska rättigheter (ICCPR). Definitionen som föreskrivs där anger att religionsfrihet omfattar alla teistiska, icke-teistiska och ateistiska övertygelser samt rätten att inte uttrycka någon religion eller religiösövertygelse. Som framgår är definitionen väldigt öppen, det framgår även av kommentaren att övertygelse och tro ska tolkas extensivt. Det framgår vidare av kommentaren att inte bara traditionella organiserade religioner ska omfattas utan att tillämpningen ska vara bredare än så.

Vägledning när det gäller FN:s flyktingkonvention går även att hämta från FN:s flyktingorgan UNHCR:s handbok där förföljelse på grund av religion diskuteras. Förföljelse på grund av religion anses då förekomma när en individs religionsfrihet kränks.⁵⁸

3.2 Europadomstolen och EU

En tydlig definition av religionsfriheten saknas även vad gäller artikel 9 i EKMR, där europadomstolen ändå behandlat frågan i ett par avgöranden. Domstolen har fastslagit att artikel 9 omfattar så väl religiösa som icke religiösa trosuppfattningar,⁵⁹ men också att inte alla trosuppfattningar kan omfattas av skyddet i artikel 9 EKMR.⁶⁰ Den begränsning som Europadomstolen har gjort ställer främst krav på seriositet för att en uppfattning ska omfattas av skyddet.

EKMR delar upp religionsfriheten i två beståndsdelar, där rätten att ha eller inte ha en religiös övertygelse är en del (artikel 9.1) och rätten att leva efter och uttrycka sin religiösa övertygelse är den andra delen (artikel

⁵⁷ Thornburn Stern.R. & Wikström. H. Migrationsrätt (2016). Sid 98-99.

⁵⁸ UNHCR:s handbok (1996). Punk 71-73.

⁵⁹ Kokkinakis mot Grekland, nr 14307/88, dom 25/5-1993. P 31.

⁶⁰ Pretty mot Förenade kungariket, nr 2346/02, dom 29/4-2002. P 82.

9.2). Generellt kan sägas att den första delen, rätten att ha en övertygelse är en absolut rättighet som inte får inskränkas. Rätten att uttrycka sin övertygelse är dock inte absolut och får i vissa situationer inskränkas, utan att det skulle röra sig om förföljelse.⁶¹ Detta synsätt kommer bland annat till uttryck i EU domstolens praxis i de förenade målen C-71/11 och C-99/11 (Tyskland mot Y och Z).⁶²

Europadomstolen har även diskuterat huruvida förföljelse på grund av religion verkligen ska behandlas under artikel 9 EKMR. Detta då förföljelsen i sig måste vara allvarlig och snarare skulle falla in under artikel 3 EKMR gällande risk för liv och hälsa. Europadomstolen menar med detta att det skydd för religionsfriheten som EKMR skyddar gäller främst i medlemsstaterna och att det skyddet inte går att anföra som skäl för att en individ ska klassas som flykting. EKMR blir dock genom artikel 2 och 3 tillämplig i de fall där förföljelsen tar sig sådana uttryck att det utgör en fara för individens liv och hälsa att återvända till hemlandet. I övrigt gäller flyktingkonventionen och medlemsstaternas nationella lagstiftning vad gäller asylärenden.⁶³

När det gäller tillämpningen i asylärenden går vägledning att hämta från EU domstolens praxis gällande skyddsgrundsdirektivet. I målet Tyskland mot Y och Z fastslår EU domstolen att religionsfriheten är en central rättighet, men att inte alla kränkningar kan utgöra förföljelse.⁶⁴ Domstolen menar att det måste röra sig om en allvarlig kränkning som drabbar individen på ett väsentligt sätt för att det ska falla in under förföljelse enligt skyddsgrundsdirektivet. Vad som ska anses utgöra en allvarlig kränkning och vad som ska krävas för att den ska vara av väsentlig betydelse för individen ska bedömas i varje enskilt fall utifrån individens omständigheter och förutsättningar. Domstolen slog vidare fast att även om en individ kan undgå förföljelse genom att inte öppet utöva sin religion så ska inte det vara en anledning att inte betrakta det som förföljelse. Det kan inte krävas att en individ aktivt döljer sin religiösa övertygelse genom att avstå från att utöva sin religion på grund av riskerade förföljelse.⁶⁵ Detta går emot ett tidigare avgörande från Europadomstolen som fastslog att en individ som kan undgå förföljelse genom att avstå från att utöva religionen offentligt inte kan räknas som flykting.⁶⁶ EU domstolen slog dock fast att om en individ lever i en situation där denne, för att undgå förföljelse, måste begränsa sin egen religionsfrihet genom att avstå från att utöva eller manifestera sin övertygelse så är det att betrakta som förföljelse.⁶⁷ Alltså kan inte en individ som har ett konstaterat skyddsbehov nekas skydd med hänvisning till att denne själv kan inskränka sitt utövande och därmed undgå förföljelse. EU domstolen slår vidare fast att det inte är av avgörande betydelse om det är religionsfrihetens interna (tankefrihet) eller externa (rätten att utöva och uttrycka) sida som kränks. Det avgörande är i stället på vilket sätt religionsfriheten kränks och vad konsekvenserna blir för den enskilda individen som drabbas.

⁶¹ Thornburn Stern.R. & Wikström. H. Migrationsrätt (2016). Sid 96-97.

⁶²Tyskland mot Y och Z, Mål C-71/11 och C-99/11, P 74-75.

⁶³ Z och T mot Förenade kungariket, nr 27034/05, dom 28/2-2006.

⁶⁴ Tyskland mot Y och Z, Mål C-71/11 och C-99/11, P 74-75.

⁶⁵ Tyskland mot Y och Z, Mål C-71/11 och C-99/11, P 74-75.

⁶⁶ Bayatyan mot Armenien, nr 23459/03. P 110.

⁶⁷ F.G. mot Sverige, nr 43611/11, dom 16/1-2014.

3.3 4 kap. 1 § utlänningslagen

I svensk rätt har förföljelse på grund av religion definierats på i stort samma sätt som i EU rätten och EKMR, alltså sker förföljelse när religionsfriheten allvarligt kränks. Religionsfriheten är en individs rätt att fritt byta religion samt rätt att utöva och uttrycka sin tro enskilt och offentligt. Vidare diskuteras förföljelse i sammanhanget som förbud av olika slag, trakasserier och diskriminering.⁶⁸ I praxis har sedan frågan om definition av religion till stor del lämnats därhän. Definitionen omfattar dock teistiska och icke-teistiska uppfattningar och rätten att uttrycka sin religion, vilket framgår av artikel 10. 1 b i skyddsgrundsdirektivet. Det som praxis har fokuserat på har istället varit frågan om vad som utgör förföljelse.

Religion som skäl för uppehållstillstånd har berörts väldigt lite i svensk praxis. Det finns dock ett i detta sammanhang intressant mål rörande religion. I MIG 2011:29 hävdade en man från Afghanistan konvertering till en ny religion som en av anledningarna till att en redan beslutad utvisning inte skulle kunna verkställas. Den asylsökande hävdade i målet att verkställighetshinder förelåg på grund av att denne riskerade att utsättas för förföljelse vid ett återvändande. I målet hade sökanden konverterat från islam till kristendomen i Sverige och skyddsbehov hade då uppstått sur place. För att styrka detta lades det fram bevisning i form av vittnesmål från församlingsmedlemmar, samt skriftlig bevisning för att styrka dop och deltagande i församlingens aktiviteter. Migrationsöverdomstolen konstaterade att om det förelåg en genuin övertygelse så var läget i Afghanistan sådant att sökanden skulle riskera förföljelse och således skulle sökanden alltså kunna räknas som flyktning.

Migrationsöverdomstolen fastslog dock att en genuin övertygelse inte förelåg. Sökanden hade konverterat efter ett avslag på sin tidigare asylansökan som grundade sig på andra omständigheter. Sökanden uppgav vidare att denne inte berättat om sitt intresse för kristendomen förrän denne fått avslag även om intresset förelåg redan under tiden då ärendet behandlades. Sökanden uppgav att denne inte före vistelsen i Sverige haft något intresse för någon annan religion än islam. Vidare uppgav sökanden att denne inte varit rädd för att uppges att denne konverterat till kristendomen och att det var känt inom den afghanska gruppen i Sverige. Migrationsöverdomstolen fastslog att det vid in samlad bedömning inte tydligt kunde sägas att sökanden hade konverterat på grund av att denne hade en genuin övertygelse. Avgörande för domen blev sökandens trovärdighet då övrig bevisning har ett sekundärt värde i denna typ av mål. På grund av att sökanden inte tidigare uppgett att denne hade ett intresse för kristendomen, tycktes sakna kunskaper om kristna högtider och vid frågor hade svårt att svara annat än vagt gällande skälen för konverteringen, avslag migrationsöverdomstolen ansökan om uppehållstillstånd.⁶⁹

Sammantaget kan konstateras att om religion ska kunna göras gällande som asylskäl i svensk rätt så måste individens religion vara anledningen till att denne utsätts för förföljelse. Förföljelse föreligger då en individs religionsfrihet utsätts för en allvarlig kränkning. Bedömningen av vad som utgör en allvarlig kränkning görs som en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet. För att en religiös uppfattning ska klassas som religion måste det vidare röra sig om en genuin övertygelse⁷⁰ och det krävs en viss seriositet i

⁶⁸ SOU 2006:6. Sid 93.

⁶⁹ MIG 2011:29.

⁷⁰ MIG 2011:29.

sammanhanget.⁷¹ Troligast är även att det föreligger förföljelse även om en individ skulle kunna undgå förföljelse genom att dölja sin religiösa uppfattning. Då utövandet av religion offentligt är en skyddad rättighet framstår avgörandet som skyddar den rättigheten som det mest rimliga för det nuvarande rättsläget.⁷²

Vad gäller tillämpningen av EKMR i asylärenden gäller skyddet enbart i medlemsstaterna och av praxis framgår det att en individ inte kan använda bristande religionsfrihet i hemlandet som ett skäl för asyl med stöd av EKMR. Dock kan EKMR användas om sökanden skulle vara utsatt för förföljelse på grund av sin religion och förföljelsen är av ett slag som gör att det skulle innebära fara för individens liv och hälsa att återvända.⁷³

⁷¹ Pretty mot Förenade kungariket, nr 2346/02, dom 29/4-2002.

⁷² Tyskland mot Y och Z, Mål C-71/11 och C-99/11.

⁷³ Z och T mot Förenade kungariket, nr 27034/05, dom 28/2-2006.

4 Uppehållstillstånd, undantag och verkställighetshinder

4.1 Uppehållstillstånd och undantag

Den individ som uppfyller kraven i 4 kap. 1 § UtL för att räknas som flykting tilldelas uppehållstillstånd genom bestämmelsen i 5 kap. 1 § 1 st UtL. Uppehållstillståndet blir dock i dagsläget tidsbegränsat till tre år för den som räknas som flykting enligt den tillfälliga begränsningslagen. Alltså får den flykting som idag kommer till Sverige uppehållstillstånd i tre år och därefter krävs en ny prövning för att se om individen fortfarande uppfyller kraven för att räknas som flykting. Tidigare gavs som huvudregel permanenta uppehållstillstånd till de individer som uppfyllde kraven för uppehållstillstånd enligt utlänningslagen, 5 kap. 1 § 3 st UtL. Det finns dock undantag som gör att även den individ som normalt skulle klassas som flykting förlorar sin möjlighet att klassas som flykting. I 4 kap. 2 b § UtL räknas grunder upp som gör att en individ som normalt skulle räknas som flykting förlorar sin flyktingstatus på grund av egna handlingar. Handlingarna som räknas upp i 4 kap. 2 § 1 st UtL är krigsförbrytelser, brott mot freden och brott mot mänskligheten. Även i fall där en individ förlorat sin flyktingstatus har dock uppehållstillstånd meddelats på grund av verkställighetshinder (se avsnitt, 4.2).⁷⁴

Det finns också grunder som bygger på handlingar som individen gjort som gör att denne trots att denne får flyktingstatus kan vägras uppehållstillstånd. I 5 kap. 1 § 2 UtL stycket finns några av de grunder som föreskriver en rätt för Sverige att vägra uppehållstillstånd åt den som annars skulle räknas som flykting.

4.2 Verkställighetshinder

Ett hinder mot att verkställa en utvisning eller avvisning innebär i grund och botten att den som sökt asyl kan visa att det finns problem med att denne återvänder till sitt hemland, t.ex. risk att utsättas för oproportionerligt hårda straff.⁷⁵ I en sådan situation ska den som ansökt om uppehållstillstånd visa att dessa hinder föreligger. Beviskraven är relativt högt ställda och det måste finnas en konkret risk.⁷⁶ I UtL föreskrivs att om hindret är av tillfällig natur kan sökanden få ett tillfälligt uppehållstillstånd enligt 5 kap. 11 § UtL. Om hindret istället är av bestående natur utgör det grund för uppehållstillstånd med stöd av 5 kap. 6 § UtL, som behandlar uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter. Sedan den tillfälliga begränsningslagen trädde ikraft leder båda dessa alternativ till tidsbegränsade uppehållstillstånd.⁷⁷

Verkställighetshinder kan prövas både i själva ansökningsprocessen och efter att ett beslut om avvisning eller utvisning fattats och ska verkställas. Om en sökanden kan visa på tillfälliga verkställighetshinder redan då

⁷⁴ MIG 2017:11.

⁷⁵ MIG 2017:11.

⁷⁶ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 25/2016. Sid 1.

⁷⁷ 12 § begränsningslagen.

denne ansöker om uppehållstillstånd är utgångspunkten att denne ska få ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 11 § UtL. Om det rör sig om bestående verkställighetshinder kan ett uppehållstillstånd meddelas med stöd av 5 kap. 6 § UtL.⁷⁸ I och med den tillfälliga begränsningslagen är uppehållstillstånd på grund av verkställighetshinder mer begränsat. Enligt 11 § begränsningslagen måste det röra sig om en situation där det skulle strida emot Sveriges internationella konventionsåtaganden att utvisa eller avvisa individen. I en sådan situation ska sökanden få ett tillfälligt uppehållstillstånd på tretton månader med stöd av 5 kap. 6 § UtL, enligt 12 § begränsningslagen.⁷⁹ Vad gäller bestämmelserna om verkställighetshinder efter att ett beslut om avvisning eller utvisning fattats och vunnit laga kraft behandlas det i 12 kapitlet UtL.

De situationer där 5 kap. 6 § UtL med nuvarande begränsningar blir tillämplig är följaktligen de fall där verkställighetshinder föreligger. Ett exempel på ett sådant fall är MIG 2017:11 där sökanden vägrades flyktingstatus och där med uppehållstillstånd med stöd av 4 kap. 2 § 1 st UtL. Sökanden kunde dock inte återvända till sitt hemland då detta skulle medföra en risk för straff som innebar en fara för liv och hälsa. Utvisning eller avvisning får då inte ske enligt 12 kap. 1 § UtL och verkställighetshinder förelåg därmed enligt 12 kap. 8 § UtL. Eftersom det visat sig redan under handläggningen av målet meddelades ett uppehållstillstånd där migrationsdomstolen överlätt åt migrationsverket att avgöra om 5 kap. 6 § eller 5 kap 11 § UtL skulle tillämpas.

Grunderna för att ett verkställighetshinder ska föreligga finns i de inledande paragraferna i 12 kapitlet UtL. I 12 kap. 1 § och 12 kap. 2 § UtL föreskrivs att en individ inte får avvisas eller utvisas till ett land där denne riskerar förföljelse, dödsstraff, tortyr, andra kroppsstraff eller omänsklig och förnedrande behandling. Vidare föreskrivs att en individ inte får sändas till ett land som senare skulle kunna sända denne vidare till ett land där denne riskerar ovan nämnda straff eller behandling. Undantag finns dock i 12 kap. 2 § 2 st UtL gällande fall där synnerligen grov brottlighet begången i Sverige gör att det finns en risk för rikets säkerhet eller för den allmänna ordningen att ha kvar individen i landet. Undantaget gäller dock inte i fall där individen riskerar att utsättas för fara för sitt liv eller annan svår förföljelse.

Exempel på fall finns även där individer gjort gällande att verksamhet de ägnat sig åt i Sverige skulle ge dem sur place skäl att stanna med hänvisning till verkställighetshinder enligt 5 kap. 6 § UtL. Exempel finns i mål UM 3562-16 där en individ spridit ateistisk information i sitt hemland och sedan fortsatt och dessutom trappat upp den verksamheten efter flykten till Sverige.⁸⁰ I fall där individens egna handlingar medför att en utvisning eller avvisning blir omöjlig är bedömningen tämligen strikt och om individen vidtagit handlingarna enbart för att sätta sig själv i en situation där utvisning eller avvisning skulle bli omöjlig, sägs som huvudregel att detta inte ska vara ensamt tillräckligt för uppehållstillstånd på grund av verkställighetshinder.⁸¹

Anpassning återfinns som en av de grunder som ska beaktas vid synnerligen ömmande omständigheter i 5 kap. 6 § UtL. Anpassning kräver en längre vistelsetid i landet och under den tiden måste individen vistas lagligen i landet.⁸² Vid prövningen av huruvida en individ anpassat sig till landet måste även artikel 8 EKMR om rätten

⁷⁸ MIG 2014:24.

⁷⁹ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 25/2016. Sid 4-7.

⁸⁰ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2016-10-07. Mål nr UM 3562-16.

⁸¹ Gerhard. W. & Sandesjö. H. Utlänningslagen med kommentarer. 9 upplagan. Sid 160.

⁸² MIG 2007:46.

till privatliv beaktas.⁸³ Där görs en proportionalitets bedömning där bedömningen tar sikte på en avvägning mellan individens rättigheter och statens rätt att besluta om vem som får bosätta sig i landet.⁸⁴ Fokus ska ligga på individens anpassning och de sociala och kulturella band som individen har till landet. Därmed får tiden som individen har spenderat i landet betydelse för bedömningen gällande anpassning och betydelsen av de band som knutits till samhället. Dessa faktorer tas in i den proportionalitets bedömning som ska göras enligt artikel 8 EKMR.⁸⁵

Vad gäller kopplingen till religion som en faktor vid anpassning har detta prövats i MIG 2018:16 där en vis anpassning till ett sekulärt samhälle inte ansågs utgöra synnerligen ömmande omständigheter. Centralt för bedömningen bör då vara tidsaspekten eller andra ytterst konkreta tecken på anpassning till det svenska samhället. Tidigare praxis på området har varit tämligen restriktiv och i och med den tillfälliga begränsningslagen tycks utrymmet för att medge uppehållstillstånd på denna grund ha fallit bort.⁸⁶ Kvarvarande grund är då endast om det föreligger ett konkret verkställighetshinder enligt tidigare uppräknade grunder i 12 kapitlet UtL som gör att Sverige skulle bryta mot sina internationella åtaganden om inte uppehållstillstånd meddelades.⁸⁷

⁸³ MIG 2012:13.

⁸⁴ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 25/2016. Sid 15-16.

⁸⁵ MIG 2012:13.

⁸⁶ MIG 2007:15, MIG 2012:13, MIG 2015:4.

⁸⁷ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 25/2016. Sid 2-3 & 6.

5 Beviskrav

5.1 Bevisning

För att en sökanden ska kunna beviljas uppehållstillstånd som flykting måste denne bevisa att det finns asylskäl som uppfyller ovan nämnda rekvisit i 4 kap. 1 § UtL.

I asylprocessen tillämpas förvaltningsrättsliga regler gällande bevis och bevisföring. Principen om fri bevisföring innebär att sökanden kan lägga fram vad denne finner lämpligt för att styrka sina påståenden. Vidare tillämpas principen om fri bevisvärdering som innebär att det sedan är upp till myndigheten eller domstolen att bestämma hur ett bevis ska tolkas och vilket bevisvärde det ska tillskrivas. Den fria bevisföringen ger en individ stor frihet i vad denne kan lägga fram som stöd för sina påståenden i domstol. Bevis som vanligtvis används är skriftlig bevisning, som omfattar alla skriftliga handlingar, intyg med mer. Dessa fyller ofta en central funktion i att t.ex. identifiera individen. Den mest centrala typen av bevis i asylärenden är dock sökandens egen utsaga. Under asylprocessen genomförs intervjuer med sökanden som sedan ligger till grund för beslutet. Då det ofta saknas bevis blir sökandens egen utsaga oftast avgörande. Stort värde ska därför fästas vid vad sökanden uppgett under processen. Annan bevisning som kan förekomma är vittnesmål från annan än sökanden.⁸⁸

När det gäller bevisbördans placering så följs, till stor del, vanliga förvaltningsprocessregler. Det innebär att det initialt är sökanden som har bevisbördan för sina påståenden.⁸⁹ Beviskravet är relativt lågt, sökanden måste göra sannolikt att det denne hävdar är sant. Det innebär i korthet att det ska vara mer sannolikt att det sökanden säger är sant än att det inte är sant, givet bevisning och tillgänglig information.⁹⁰

Det finns dock en rad situationer där även myndigheter och domstolar får ett ansvar för bevisningen. Först så föreligger det ett utredningsansvar som innebär att myndigheter och domstolar måste se till att påståenden blir ordentligt utredda.⁹¹ Vidare finns det situationer där bevisbördan går över på migrationsverket. Detta gäller då frågan om internflykt utreds. Om det bevisas att det föreligger skyddsskäl för sökanden ska alltid möjligheten till internflykt utredas. Det är då migrationsverket som har bevisbördan för att ett internflyktsalternativ finns samt att det är rimligt att sökanden skulle begagna sig av den möjligheten.⁹²

Den sista undantagsregeln vad gäller bevisbördans placering är tvivelsmålsregeln. Kort innebär regeln att då det inte går att motbevisa sökandens påståenden men det inte heller går att fullt ut styrka dem så ska sökanden få fördel av tvivlet. Tvivelsmålsregeln har sin bakgrund i internationell asylrätt och skapades för att sökanden ofta har svårt att fullt ut presentera bevisning för sina påståenden. Att det då skulle utgöra en nackdel för dem

⁸⁸ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013. Sid 2-3.

⁸⁹ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013. Sid 3-5.

⁹⁰ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013. Sid 4.

⁹¹ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013. Sid 9. & MIG 2013:2.

⁹² MIG 2013:2.

i asylprocessen framstår som oproportionerligt.⁹³ En sökanden kan dock förlora rätten till tvivelsmålsregeln, t.ex. om denne lämnat oriktiga uppgifter som gör att det finns anledning att ifrågasätta trovärdigheten i dennes utsaga.⁹⁴

5.2 Trovärdighetsbedömning

Den mest avgörande bevisningen i asylärenden är ofta sökandens egen utsaga. I fall där religion utgör asylskäl finns ofta ingen annan bevisning än sökandens egen utsaga. För att bedöma sökandens muntliga utsaga i asylärenden finns riktlinjer framtagna av UNHCR. Dessa har sedan implementerats i migrationsverkets eget bedömningsverktyg.⁹⁵

Bedömningen delas upp i två delar, tillförlitlighet och trovärdighet. Dessa två utgör sedan tillsammans sökandens allmänna trovärdighet. Tillförlitlighetsbedömningen är en objektiv bedömning av de uppgifter som sökanden lämnat och bedömningen omfattar normalt så väl sökandens utsaga som andra bevis. Det rör sig alltså om en bedömning av tillförlitligheten i sökandens utsaga och en bevisvärdering av övrig bevisning. Trovärdighetsbedömningen tar istället sikte enbart på sökandens utsaga och de uppgifter som sökanden lämnat genom den. Tillförlitlighetsbedömningen av sökandens uppgifter är överordnad trovärdighetsbedömningen.⁹⁶

Trovärdighetsbedömningen tar sikte på de uppgifter som sökanden lämnat i sin utsaga. Det rör sig inte om en bedömning av hur uppgifterna lämnats utan istället ligger fokus på vad som talar för och emot trovärdigheten i uppgifterna. Om sökanden t.ex. lämnat olika uppgifter vid olika tillfällen talar detta emot sökandens allmänna trovärdighet. Hur uppgifterna lämnats och vad uppgifterna består i kan dock komma att påverka bedömningen av trovärdigheten vid en helhetsbedömning. Trovärdigheten drabbas hårdast av motsägelser eller brister i sökandens berättelse som sökanden inte kan avhjälpa. Dessa luckor och motsägelser i berättelsen gör att den kan bedömas som mindre trovärdig. Avsaknad av detaljer kan få betydelse för bedömningen beroende på hur avgörande detaljerna är för helhetsintrycket av sökandens berättelse. Om oviktiga detaljer, vid sidan av huvudspåret, saknas bör det inte påverka bedömningen. Vaghet, detaljfattighet och motsägelser i de avgörande delarna av berättelsen får dock större betydelse. Det avgörande vid den typen av problematik är att sökanden på ett tillfredställande sätt kan avhjälpa bristerna i berättelsen.⁹⁷ I fall där sökanden hävdar att denne konverterat till en ny religion eller att denne avsagt sig sin religion blir ofta trovärdigheten i utsaga avgörande för utgången i målet.⁹⁸

Bedömningen av sökandens allmänna trovärdighet sker i ett par steg. Efter som det i varje ärende ska ske en individuell prövning om individen uppfyller kraven för att klassas som flykting ska en trovärdighetsbedömning som regel göras i alla asylärenden. Undantag finns dock i fall där sökanden har kunnat styrka att denne är från ett visst land eller område och alla personer från det landet eller området är att betrakta

⁹³ MIG 2007:12.

⁹⁴ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013. 3-6.

⁹⁵ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013. 3-4.

⁹⁶ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013. Sid 3.

⁹⁷ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013. Sid 3-4.

⁹⁸ MIG 2011:29.

som skyddsbehövande. Alternativt om sökanden åberopat skäl som gör att denne inte kan klassas som varken flykting eller skyddsbehövande. Det skulle t.ex. kunna gälla en sökanden som enbart stödjer sig på sociala eller ekonomiska skäl för att söka uppehållstillstånd i ett annat land, alltså en ogrundad asylansökan.⁹⁹

Första steget i trovärdighetsbedömningen är att värdera övrig bevisning som sökanden stödjer sin ansökan på och göra en tillförlitlighetsbedömning gällande den information som sökanden har stött sig på.¹⁰⁰ Migrationsverket ska då identifiera de relevanta bevissteman som finns i sökandens asylberättelse och göra en separat prövning för varje bevisstema utifrån den information som finns tillgänglig.¹⁰¹

Nästa steg är bevisvärdering som ska ske på objektiva grunder. Den information som finns tillgänglig ska då prövas med utgångspunkt i situationen i de land som sökanden söker asyl från. Även sökandens personliga omständigheter ska här spela in i bedömningen. Där ska hänsyn främst tas till att sökanden kan ha svårt att minnas detaljer eller av olika skäl ha svårt att lämna tydliga uppgifter om ett skeende. I dessa situationer uppstår ett större utredningsansvar för handläggaren. Den fria bevisvärderingen gör också att all den information som sökanden lämnat in ska värderas och beaktas, detta även om något tillskrivs ett mycket lågt bevisvärde. Detta främst då det vid den senare helhetsbedömningen kan påverka hur annan bevisning bedöms.¹⁰²

När det kommer till bedömningen av sökandens berättelse är det centrala huruvida den är sammanhängande och graden av detaljer. Vidare ska den inte innehålla motsägelser och i huvudsak förbli oförändrad genom processen. Berättelsen ska även ha stöd i annan fakta så som landinformation eller stödbevisning.¹⁰³ I det fall vagheter eller motsägelser gör att berättelsen blir svår att bedöma krävs en mer aktiv roll från utredaren så att denne ser till att sökanden tidigt får en chans att avhjälpa bristerna. Prövningen av sökandens berättelse blir då främst huruvida det finns tillförlitlighetsbrister i de uppgifter som sökanden lämnat. Trovärdighets och tillförlitlighetsbrister kan förekomma utan att det i sig gör att sökandens allmänna trovärdighet påverkas. Detta då varje av sökanden åberopat bevisstema ska prövas. Det krävs i normalfallet att tillförlitlighetsbristerna på ett avgörande sätt påverkar relevanta delar av berättelsen för att det ska inverka på sökandens allmänna trovärdighet.¹⁰⁴

Om handläggaren identifierar tillförlitlighetsbrister i sökandens berättelse ska denne alltid ges möjlighet att avhjälpa dessa brister. Sökanden ska då ges möjlighet att ytterligare beskriva delar där det saknas detaljer eller berättelsen är för vag för att en prövning ska vara möjlig. Vidare ska sökanden ges möjlighet att förklara motsägelser i sin berättelse. Förklaringar till de brister som upptäckts ska därefter prövas. Om sökandens förklaring är sannolik och framstår som rimlig ska den beaktas. Det spelar också in huruvida sökandens förklaring har stöd i annan bevisning eller relevant landinformation.¹⁰⁵ Om sökanden inte kan avhjälpa bristerna

⁹⁹ MIG 2007:12.

¹⁰⁰ MIG 2007:33.

¹⁰¹ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013. Sid 6.

¹⁰² Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013. Sid 7.

¹⁰³ MIG 2007:12.

¹⁰⁴ MIG 2011:6.

¹⁰⁵ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013. Sid 9.

kan trovärdighets och tillförlitlighetsbrister fastställas och det kommer då påverka bedömningen av sökandens utsaga.¹⁰⁶

Avslutningsvis görs en helhetsbedömning av sökandens berättelse och eventuella förklaringar för att avhjälpa brister i denna. Vid bedömningen ska även hänsyn tas till annan bevisning sökanden lämnat in och om det inkommer ny bevisning krävs alltid en ny prövning. Prövning ska då utgå från sökandens berättelse och där först bedöma huruvida det finns brister i kärnfrågor i berättelsen. Om sökanden har lämnat förklaring till dessa brister ska det bedömas huruvida förklaringarna är rimliga i den givna kontexten. Vidare ska sökandens agerande under asylprocessen tas in, om det ger allvarliga skäl att ifrågasätta sökandens grund för ansökan. Där ska också eventuella förklaringar till beteendet tas upp och en rimlighetsbedömning göras. Om sökanden bedöms ha trovärdighetsbrister i sin berättelse på grund av att uppgifter inte lämnats på ett trovärdigt sätt ska det ensamt inte vara tillräckligt. För att sökandens allmänna trovärdighet ska påverkas måste det även föreligga tillförlitlighetsbrister i dennes berättelse.¹⁰⁷

5.3 Övrig bevisning

Vad gäller övrig bevisning som sökanden kan föra fram finns det två kategorier, skriftlig bevisning och vittnesmål.

Vad gäller skriftlig bevisning ska den bedömas utifrån det eventuella bevisvärde som kan tillskrivas dokumentet. Identitetshandlingar och andra officiella handlingar från ett annat land ska verifieras i den utsträckning det är möjligt. Kan de inte verifieras ska de bedömas utifrån situationen i det enskilda fallet.¹⁰⁸ Handlingar från Sverige som sökanden lämnar in, så som intyg etc, ska bedömas utifrån vad de bidrar med i att ge konkret stöd åt sökandens asylberättelse.¹⁰⁹ Detta gäller även annan eventuell dokumentation sökanden lämnar in.

Vad gäller vittnesmål bedöms de enligt vanliga regler gällande vittnen. Avgörande är huruvida de kan ge stöd för sökandens asylberättelse. Samt huruvida de själva kan anses som trovärdiga vittnen.¹¹⁰

Förutom dokument som kan bevisa sökandens identitet utgör normalt annan bevisning än asylberättelsen enbart stödbevisning för asylberättelsen.

¹⁰⁶ M & M mot Sverige, nr 31260/04. Dom 21/6 – 2005.

¹⁰⁷ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013. Sid 10.

¹⁰⁸ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013. Sid 4-6.

¹⁰⁹ Seidlitz. M. Asylrätt. (2014). Sid 88.

¹¹⁰ MIG 2011:29.

6 Ateism som asylskäl

6.1 Migrationsverkets ståndpunkt

Migrationsverket har i ett rättsligt ställningstagande lagt fram en metod för hantering av ateism och religionsbyte som asylskäl. När det gäller individer som konverterar till en ny religion har en metod för att undersöka genuiniteten i övertygelsen tagits fram. Migrationsverket använder samma metod i tillämpliga delar när det gäller ateister men menar också att metoden blir svårare att tillämpa då ateism inte nödvändigtvis manifesterar sig utåt på samma sätt som flertalet religioner.¹¹¹ Frågan blir då snarare att bedöma avsaknaden av religiöst handlande och huruvida det kan visa på en genuin övertygelse.

Bedömningen utgår från inhämtandet av relevant landinformation. Fokus ligger på att få klargöra i huruvida den religiösa grupp som individen tillhör riskerar förföljelse i landet och huruvida den eventuella utsattheten når upp till kravet på förföljelse i 4 kap. 1 § UtL. Gällande ateister ligger fokus främst på huruvida det är straffbelagt i det aktuella landet eller om det kan medföra förföljelse av icke statliga aktörer. Rör det sig om förföljelse av icke statliga aktörer krävs det även att individen inte kan räkna med ett effektivt skydd från myndigheterna.¹¹²

Nästa steg gäller individualiseringen av bedömningen. Då den största delen av bevisning i ärenden som rör religion som asylskäl är sökandens egen utsaga så är det av stor vikt att sökandens personliga omständigheter utreds redan på ett tidigt stadium. Det inkluderar sökandens situation i hemlandet så väl som sociala och ekonomiska status, utbildningsnivå, personens förmåga att uttrycka sig i så väl tal som skrift om sina omständigheter. Här ska även beaktas att övergången från en religion eller att lämna en religion är en stor förändring i en individs liv. För vissa är det en mer intellektuell process medan det för andra kan vara en mer emotionell process. Centralt blir då att på ett tidigt stadium få klarhet i hur väl sökanden kan ge uttryck för sina tankar och känslor samt sökandens personliga omständigheter i övrigt.¹¹³

När dessa steg genomförts finns en grund för att genomföra själva utredningen gällande om sökanden faktiskt kan anses som t.ex. ateist och om det i så fall kan utgöra ett asylskäl. Utredningen bör koncentrera sig på huruvida sökanden levit religiöst i hemlandet och hur detta tagit sig uttryck. Av betydelse är även huruvida sökanden tillhört majoritetens religionen i landet och där kommer även landinformation in gällande eventuella följder av att lämna den religionen. Vidare bör den intellektuella process som lett fram till sökandens beslut klarläggas. Det bör även undersökas hur ställningstagandet som ateist tagit sig uttryck i Sverige, oavsett om ställningstagandet skett under tiden i Sverige eller tidigare. Det ska även undersökas hur sökanden förändrat

¹¹¹ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018.sid 11-12.

¹¹² Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 11-14.

¹¹³ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 5 & 12.

sitt levnadsätt under tiden i Sverige, om det kan anses ha skett på grund av ställningstagandet, t.ex. sökandens syn och inställning till traditioner.¹¹⁴

En annan fråga som bör undersökas gällande ateism blir hur sökanden ser på existentiella och moraliska frågor. Alltså sökandens syn på döden, om sökanden tro på ett liv efter döden, sökandens tankar kring moraliska regler som grundar sig i religion och sökandens syn på moral i stort.¹¹⁵

Slutligen ska det undersökas hur sökanden skulle ge uttryck för sin ateism vid ett återvändande till hemlandet. På vilka sätt det skulle manifesteras sig blir relevant att diskutera det i ljuset av hur det har manifesterat sig under tiden i Sverige. Sökandens syn på de risker som denne kan utsättas för vid ett återvändande ska också diskuteras samt hur sökanden skulle hantera dessa risker. Det blir också aktuellt att diskutera sökandens eventuella avståndstagande från den tidigare religionen, varför detta skett och hur det skulle kunna manifesteras sig i hemlandet. En central punkt blir hur sökanden valt att leva i Sverige. Detta behöver dock inte vara vägledande för hur sökanden skulle leva vid ett återvändande till hemlandet. Frågor om hur och varför sökanden skulle välja att leva på ett annat sätt än denne gjorde tidigare i hemlandet blir då av betydelse.¹¹⁶

När det gäller sökandens agerande vid ett återvändande till hemlandet ska det även undersökas huruvida sökanden kan komma att tillskrivas en uppfattning som kan leda till att denne riskerar att utsättas för förföljelse. Denna situation kan föreligga även om sökandens uppfattning inte är att betrakta som genuin men andra skulle kunna tillskriva sökanden en religiös eller politisk uppfattning som kan föranleda att sökanden utsätts för förföljelse och således skulle vara i behov av internationellt skydd.¹¹⁷

Bedömningen ska även vara framåtblickande i den mening att sökandens situation vid ett återvändande är det som är avgörande. Om sökanden tidigare utsätts för förföljelse har det ett högt bevisvärde i bedömningen.¹¹⁸

När det gäller ateism blir frågan hur samhället i sökandens hemland skulle betrakta sökanden om denne t.ex. inte deltog i religiösa sedvänjor. Icke-handlingar kan vara tillräckligt för att en individ ska uppfattas som att denne har lämnat en religion. Omgivningens krav på religiöst deltagande ska därför utvärderas med stöd i landinformationen. Det ska här även diskuteras huruvida myndigheter eller individer i sökandens omgivning redan innan återvändandet fått kännedom att sökanden nu betraktar sig som ateist. En utvärdering av eventuella risker som kan uppstå på grund av den kännedomen ska göras. Sökanden har här bevisbördan för att det kommit till någons kännedom.¹¹⁹

Det krävs även att sökanden faktiskt riskerar förföljelse vid ett återvändande på grund av att dennes ställningstagande gällande religion blivit känt. Diskriminering är normalt inte i sig tillräckligt om det inte i sig utgör förföljelse. När det gäller frågan om kännedom i hemlandet blir det även av särskild vikt huruvida sökanden kan komma att manifesteras sitt ställningstagande om denne återvänder.¹²⁰

¹¹⁴ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 12-13.

¹¹⁵ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 12.

¹¹⁶ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 12.

¹¹⁷ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 12.

¹¹⁸ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 13.

¹¹⁹ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 13.

¹²⁰ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 13.

Det ska även göras en prövning av myndigheterna i hemlandets inställning till ateism och den eventuella möjligheten till skydd som sökanden kan få vid ett återvändande. Främst blir det en fråga om hur myndigheterna i hemlandet ställer sig till ateism t.ex. om det är olagligt att vara ateist eller om det är olagligt att lämna den förhärskande religionen. En annan relevant faktor blir då också att se huruvida myndigheter och statliga organ kan erbjuda individen skydd om denne skulle riskera förföljelse av andra individer. Möjligheten till effektivt skydd ska utvärderas både utifrån statens eventuella vilja att ge skydd och statens faktiska möjlighet att ge ett effektivt skydd.¹²¹

Slutligen ska möjligheten till internflykt undersökas. Det har fastslagits att individen vid ett återvändande till sin hemort skulle riskera förföljelse och att myndigheterna inte kan erbjuda ett effektivt skydd. Möjligheten till internflykt innebär att individen ska söka sig till en annan plats inom sitt hemland där denna antingen inte riskerar förföljelse eller där ett fullgott skydd kan garanteras. Migrationsverket har här bevisbördan för att en sådan plats finns och att individen kan nyttja den.¹²²

När det gäller ateism är utgångspunkten att mer urbana miljöer skulle medföra mindre risk för förföljelse än landsbygd samt att bättre skydd som regel kan ges i en urban miljö. Här spelar även individens sociala status och andra individuella faktorer in och kan påverka bedömningen.¹²³

6.2 Migrationsdomstolarnas praxis

6.2.1 Genuin övertygelse

När det gäller individer som avsäger sig sin religion, antingen för att konvertera till en ny religion eller för att de inte längre har en gudstro efter att de lämnat sitt hemland (sur place) så bedöms dessa till stor del på samma sätt. Det enda avgörandet från migrationsöverdomstolen som direkt berör frågan är MID 2011:29, som diskuterats tidigare. I målet hävdade sökanden som asylskäl att denne konverterat till en ny religion. Migrationsöverdomstolen konstaterade dock att sökanden inte lyckats göra det sannolikt att denne konverterat till en ny religion på grund av en genuin övertygelse. Utgången påverkades av trovärdighetsproblem gällande de uppgifter som sökanden lämnat. Trovärdighetsproblemen berodde främst på att sökanden inte tagit upp sitt intresse för kristendomen tidigare och döpa sig först efter att denne fått avslag på sin tidigare asylansökan.

När det kommer till hur ateism hanterats i praxis från migrationsdomstolarna finns det ett par olika faktorer som återkommer i de flesta fallen. Antingen kommer målet att handla om bevisningen av sökandens påstående om att denne är ateist, sökanden ska då bevisa att denne övergett sin tidigare religion på grund av en genuin övertygelse. Bedömningen görs då enligt den modell som migrationsöverdomstolen tillämpade i MIG 2011:29. Den andra gruppen av fall där sökanden hävdar ateism som asylskäl behandlar istället risken för förföljelse. Det är i de målen ofta ostridigt att sökanden är ateist men råder tvist om det kan utgöra ett asylskäl i förhållande till sökandens hemland. I den typen av mål diskuteras även ateism som en faktor i bedömningen av möjligheten

¹²¹ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 13-14.

¹²² Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 8.

¹²³ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 14.

till internflykt. Nedan kommer mål att behandlas som tar sikte på bedömningen av genuin övertygelse. Mål gällande ateism som en riskfaktor och mål där internflykt diskuterats tas upp nedan i avsnitt 6.2.5 och 6.2.6.

När det gäller bedömningen av genuin övertygelse som fastställdes i MIG 2011:29 har den tillämpats på ateism i mål UM 7994-16. Målet gällde en sökanden som sökte asyl på grund av ateism och den risk för förföljelse denne skulle utsättas för vid ett återvändande till sitt hemland. Uppgifterna ifrågasattes då sökanden inte gett uttryck för sin ateism innan denne kom till Sverige. Sökanden har inte spridit uppgifterna om sin ateism så att det blivit känt i dennes hemland och det finns heller inget som tyder på att denne vid ett återvändande skulle dra till sig uppmärksamhet på grund av sitt levnadsätt. Sökanden menade att dennes ateism formats efter att denne lämnat sitt hemland (*sur place*). Sökanden menar även att om denne skulle återvända till sitt hemland skulle denne tvingas leva ett religiöst liv för att inte riskera förföljelse. Migrationsdomstolen fastslog att sökanden gjort sannolikt att denne var ateist, det faktum att processen tagit tid och att sökanden inte definierat sig som ateist innan denne var i ett annat land påverkade inte bedömningen negativt. Migrationsdomstolen konstaterar vidare att sökanden vid ett återvändande skulle tvingas leva enligt religiösa normer denne inte längre bekänner sig till och skulle göra detta av rädsla för att bli avslöjad som ateist. Att sökanden skulle behöva ljuga och dölja sin religiösa uppfattning på grund av fruktan för förföljelse gör att denne inte kan anses åtnjuta religionsfrihet. Migrationsdomstolen ansåg därmed att sökanden var att betrakta som flykting.¹²⁴

När det gäller fall där asylskäl också skulle kunna utgöra grund för uppehållstillstånd som alternativt skyddsbehövande eller på annan grund har migrationsdomstolen i mål UM 328-18 fastslagit att en särskild försiktighet bör tillämpas.¹²⁵ Migrationsdomstolen stödjer sitt ställningstagande på uttalanden i domen F.G. mot Sverige där Europadomstolen uttalade sig på ett liknande sätt.¹²⁶ I mål UM 328-18 hade en asylsökande gjort gällande att denne var ateist och att denne därmed riskerade förföljelse vid ett återvändande till sitt hemland. Migrationsdomstolen hänvisade till mål MIG 2011:29 gällande den bedömning som bör göras för att fastställa att en individ genuint konverterat till en annan religion eller i detta sammanhanget ateism. Migrationsdomstolen fastslog att den som avsäger sig den förhärskande religionen i sökandens hemland och öppet lever som ateist riskerar förföljelse.¹²⁷

Vad gäller frågan om sökanden kunde klassas som genuin ateist enligt den bedömningen som fastslagits i MIG 2011:29 menade migrationsdomstolen att det var klarlagt att sökandens ateism var något som skett först efter att denne kommit till Sverige. Detta skulle enligt migrationsdomstolen vara en omständighet som talar emot en genuin övertygelse. Domstolen konstaterade ändå att sökandens avståndstagande från sin tidigare tro var trovärdig och att denne berättat om sin tankeprocess kring sin tro på ett tillförlitligt sätt. Domstolen konstaterade även att sökandens avståndstaganden från sin tidigare tro är av ett sådant slag att det inte enbart kan anses vara ett sätt att trappa upp sökandens skyddsbehov. Migrationsdomstolen fastslog att sökanden gjort sannolikt att denne är ateist.

I enlighet med den bedömningsmodell som dragits upp i MIG 2011:29 för *sur place* konversion prövar domstolen även hur sökanden skulle ge uttryck för sin ateism vid ett återvändande och vad det skulle få för

¹²⁴ Migrationsdomstolen i Göteborg, dom 2017-03-30. Mål nr UM 7994-16.

¹²⁵ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2018-09-25. Mål nr UM 328-18.

¹²⁶ F.G. mot Sverige, nr 43611/11, dom 16/1-2014.

¹²⁷ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2018-09-25. Mål nr UM 328-18.

konsekvenser. Sökanden har som ateist i Sverige sökt diskussion med troende gällande tro och guds existens och varit öppen med sina egna åsikter gällande dessa frågor. Migrationsdomstolen konstaterade att inget framkommit som tyder på att sökanden skulle agera annorlunda vid ett återvändande. Att öppet vara icke troende och kritisk mot den förhärskande religionen i sökandens hemland skulle då medföra en risk för förföljelse. Vid en samlad bedömning konstaterar migrationsdomstolen att det föreligger en genuin personlig övertygelse och att det medför en risk för förföljelse vid ett återvändande som gör att sökanden ska ses som flykting. Då prövningen skett med utgångspunkt i den ort där sökanden hade sin hemvist utredds även internflykts alternativ där migrationsverket har bevisbördan. Migrationsverket menade att i visa mer urbana miljöer i sökandens hemland skulle denne kunna leva som ateist. Detta skulle dock förutsätta att denne dolde sin religiösa uppfattning och i stort uppträdde som om denne tillhörde den förhärskande majoritets religionen. Detta strider mot religionsfriheten varför inget rimligt internflykts alternativet finns. Följaktligen beviljades sökanden uppehållstillstånd som flykting med ateism som asylskäl.¹²⁸

Ett liknade mål är UM 17682-17 där sökanden åberopade ateism som huvudskäl för sitt skyddsbehov. Migrationsdomstolen hänvisar i domen tillbaka till MIG 2011:29 och anger att avgörande blir hurvida sökanden kan visa att denne lämnat sin tidigare religion på grund av en genuin personlig övertygelse och att denne därmed kan komma att leva som ateist även vid ett återvändande. Sökanden kunde redogöra för sin syn på religion och sin kritiska inställning på ett i allt trovärdigt sätt enligt domstolen. Sökanden uppgav att tvivel alltid funnits men att det manifesterat sig fullt ut först efter att denne lämnat hemlandet. Sökanden tog öppet avstånd från sin tidigare religion och är mycket öppen med sina åsikter, sökanden är medveten om den risk som föreligger om denne återvänder till sitt hemland och manifesterar sin övertygelse på samma sätt. Migrationsdomstolen fastslog i domen att sökanden på ett klart och tydligt sätt redogjort för sina tankar och känslor kring religion och att sökanden kunna berätta vad ateism innebar för denne som person. Domstolen konstaterar vidare att berättelsen framstår som självupplevd och att sökanden framstår som övertygad i sitt val att lämna sin tidigare tro. Domstolen konstaterar även att sökanden på ett tydligt sätt kunna redogöra för såväl yttre som inre processer som lett fram till att sökanden idag ser sig som ateist. Migrationsdomstolen slog fast att det vid en samlad bedömning framstår som sannolikt att sökanden är ateist på grund av en genuin personlig övertygelse. Sökanden är därmed att betrakta som flykting och då inget internflykts alternativ förelåg beviljades sökanden uppehållstillstånd.¹²⁹

En bedömning som på många sätt avviker från andra gjordes i mål UM 2731-14. Sökanden hade lämnat sitt hemland för att denne tidigare arbetat åt staten samt med utländska styrkor i landet. Sökanden hade sedan under tiden i Sverige kommit att identifiera sig som ateist då denne tidigare inte varit särskilt troende och efter flytten till Sverige kommit att leva ett mer sekulariserat liv då detta blivit riskfritt. Migrationsdomstolen fastslog att sökandens ändrade livsstil och att denne nu var ateist gjorde att denne vid ett återvändande till sin hemort skulle riskera förföljelse.¹³⁰

¹²⁸ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2018-09-25. Mål nr UM 328-18.

¹²⁹ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2018-11-19. Mål nr UM 17682-17.

¹³⁰ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2014-10-08. Mål nr UM 2731-14.

När det gäller kritik mot religion som en faktor i bedömningen av genuin övertygelse diskuterades detta i mål UM 452-18. Sökanden gjorde gällande att denne riskerade förföljelse vid ett återvändande till sitt hemland på grund av att denne var ateist och inte följde religiösa seder eller deltog i ceremonier. Sökanden gjorde gällande att denne alltid varit kritisk mot religion men att denne klart avsåg sig sin religion först när denne kommit till Sverige. Migrationsdomstolen konstaterade att i enlighet med bedömningen som gjorts i MIG 2011:29 ska särskild uppmärksamhet läggas på trovärdigheten när en individ avsåg sig sin religion i mottagarlandet. Migrationsdomstolen konstaterade att sökandens kritiska inställning och kritiska tankar kring religion inte kunde vara tillräckligt för att det skulle anses som sannolikt att denne blivit ateist på grund av en genuin personlig övertygelse.¹³¹ Följaktligen kunde sökanden inte betraktas som flykting med hänvisning till ateism som asylskäl.¹³²

Sammanfattningsvis kan konstateras att när det gäller bedömningen av ateism eller annat religionsbyte som asylskäl ska bedömningen ske på det sätt som beskrivs i så väl migrationsverkets ställningstagande som i MIG 2011:29. Av avgörande betydelse är huruvida individen kan visa att denne har en genuin personlig övertygelse som gjort att denne lämnat eller bytt religion. Detta kräver ofta att individen på ett trovärdigt sätt kan beskriva de yttre och inre processer som legat till grund för dennes beslut. Vidare måste sökanden kunna bevisa att denne på grund av sin nya trosuppfattning riskerar förföljelse vid ett återvändande. Det kan då inte tas in i bedömningen att sökanden kan undgå förföljelse genom själv censur då detta skulle inskränka dennes religionsfrihet.

6.2.2 Trovärdig ateism

Sökandens trovärdighet är av avgörande betydelse när det kommer till att bevisa att denne valt att lämna en religion på grund av en genuin personlig övertygelse. En annan avgörande del i processen blir utredningen kring sökandens tro.

I mål UM 8771-16 gjorde sökanden gällande att denne var ateist och att dennes tro inte utretts tillräckligt under handläggningen hos migrationsverket. Sökanden hade så vitt framgår gjort gällande att denne var troende men inte utövade religionen på något meningsfullt sätt. Senare gjorde sökanden gällande att denne lämnat religionen. Målet hamnade hos migrationsdomstolen eftersom sökanden menade att dennes beslut att lämna religionen inte utretts som asylskäl. Migrationsdomstolen konstaterade att sökanden uppgett att denne tillhörde en religion under asylutredningen samt att denne inte aktivt utövar någon religion. Migrationsdomstolen konstaterade att det inte fanns tillräckligt som gjorde det sannolikt att sökanden övergett sin tro och skulle leva på ett sätt som skulle kunna leda till att denne utsattes för förföljelse.¹³³

Trovärdighetens betydelse syns också i mål UM 8771-16 där bedömningen av huruvida en sökanden övergett eller bytt religion på grund av en genuin personlig övertygelse blev avgörande. Migrationsdomstolen kom fram till att sökandens trovärdighet gjorde att det inte kunde anses som att denne var ateist på grund av en genuin personlig övertygelse. Två av nämndemännen var skiljaktiga och menade att sökanden på ett trovärdigt sätt

¹³¹ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2018-11-13. Mål nr UM 452-18.

¹³² Sökanden fick dock uppehållstillstånd som alternativt skyddsbehövande.

¹³³ Migrationsdomstolen i Malmö, dom 2017-05-23. Mål nr UM 8771-16.

redogjort för varför denne valt att bli ateist och menade att sökanden lyckats göra sannolikt att denne blivit ateist på grund av en genuin personlig övertygelse. Målet överklagades till migrationsöverdomstolen med hänvisning till jäv hos en nämndeman. Migrationsöverdomstolen upphävde domen och åter visade målet till ny handläggning hos migrationsdomstolen.¹³⁴ Migrationsdomstolen handlade målet igen och vid den bedömningen konstaterade domstolen att sökanden gjort sannolikt att denne lämnat sin tidigare tro på grund av en genuin personlig övertygelse och att denne på grund av sin övertygelse skulle riskera förföljelse vid det återvändande. Migrationsdomstolen ansåg därmed att sökanden var att betrakta som flykting på grund av religion och sökanden beviljades uppehållstillstånd.¹³⁵

Målen UM 8771-16¹³⁶ och UM 7029-17¹³⁷ visar just på svårigheten i bedömningar av huruvida en person kan anses ha lämnat en religion och huruvida detta skett av en genuin personlig övertygelse. Sådant som påverkar bedömningen är t.ex. otydligheter i inledningen av asylutredningen och framförallt om påståenden om att ha lämnat en tidigare religion kommer sent i utredningen.¹³⁸

Exempel på när en sökanden av sagt sig sin religion sent i handläggningen av dennes asylärende finns i så väl MIG 2011:29 som i mål UM 570-16.¹³⁹ I MIG 2011:29 framställdes konvertering till kristendomen som ett verkställighetshinder mot en redan avkunnad dom om utvisning. Då sökanden konverterat först efter att denne fått avslag på sin asylansökan påverkade detta trovärdighetsbedömningen. I mål UM 570-16 hade andra skyddsskäl initialt framförts för att sökanden skulle beviljas asyl. Efter att sökanden fått avslag på sin ansökan framställdes verkställighetshinder som också fick avslag. Efter att beslutet om utvisning preskriberats ansökte sökanden igen om uppehållstillstånd som flykting. Vid denna ansökan framfördes den nya grunden att denne av sagt sig sin tro. Ansökan avlogs och överklagades till migrationsdomstolen. Migrationsdomstolen avlog begäran om uppehållstillstånd på grund av preskription av det tidigare utvisningsbeslutet. Vad gäller bedömningen av sökandens tro konstaterade domstolen att det i sökandens fall var frågan om en så kallad apostat, alltså en individ som avsäger sig sin religion dock utan att ta till sig en ny religion eller helt avsäga sig sin gudstro. Sökanden är alltså fortfarande troende men har av sagt sig sin tidigare religion och detta är dessutom känt i dennes hemland. Att frånfalla den dominerande religionen i sökandens hemland är straffbelagt och sökanden riskerar därför förföljelse vid ett återvändande. Domstolen har då att ta ställning till om sökanden av genuint personliga skäl har av sagt sig sin religion. Sökanden berättade att denne succesivt börjat att ifrågasätta sin religion och att denne under tiden i Sverige kommit att helt lämna sin tidigare tro. Vid den bedömningen var parterna överens om att sökanden gjort sannolikt att denne av sagt sig sin tidigare religion och att denne på grund av detta inte kunde återvända till sitt hemland. Sökanden hade på ett tillförlitligt och trovärdigt sätt redogjort för sin inställning till religion och dennes berättelse är detaljerad, utan motsägelser och framstår som självupplevd. Migrationsverket som instämde i att sökanden frånfallit sin religion och därför inte kan återvända

¹³⁴ Migrationsöverdomstolen, dom 2017-07-20. Mål nr UM 7925-17.

¹³⁵ Migrationsdomstolen i Malmö, dom 2017-10-13. Mål nr UM 7029-17.

¹³⁶ Migrationsdomstolen i Malmö, dom 2017-05-23. Mål nr UM 8771-16.

¹³⁷ Migrationsdomstolen i Malmö, dom 2017-10-13. Mål nr UM 7029-17.

¹³⁸ MIG 2011:29.

¹³⁹ Migrationsdomstolen i Luleå, dom 2016-09-21. Mål nr UM 570-16.

till sitt hemland ansåg vidare att det saknades möjlighet till internflykt. Migrationsdomstolen fastslog att sökanden är att betrakta som flykting och beviljade denne uppehållstillstånd.¹⁴⁰

En jämförelse av MIG 2011:29 och UM 570-16 visar att bevisbördan för religion som asylskäl är tämligen tung om skälen kommer in i processen först efter ett avslag. Skillnaden i fallen tycks främst ligga i att en ny framställan gällande verkställighetshinder på grund av religion kan bedömas som mindre trovärdig framförallt med de brister i berättelsen som fanns i MIG 2011:29. Om sökanden dock framstår som trovärdig och på ett övertygande sätt kan förklara de inre och yttre processer som lett fram till dennes beslut att överge en tidigare religiös övertygelse, kan dessa typer av invändningar accepteras trots att de framförs efter att ett beslut om avslag vunnit laga kraft.

Ett annat exempel som påminner om MIG 2011:29 där sökanden åberopade att denne av sagt sig sin tidigare religion i ett sent skede i processen finns i UM 2143-14. Sökanden hävdade att denne konverterat till en ny religion och att detta skulle utgöra ett nytt skyddsskäl. Det nya asylskälet togs upp i processen hos migrationsdomstolen. Migrationsdomstolen fastställde migrationsverkets beslut om utvisning utan att vidare utreda de nya skäl som sökanden fört fram. Migrationsdomstolen motiverade detta med att trovärdigheten i dessa skäl starkt bör ifrågasättas när de förs fram så sent i processen. Målet hamnade därför hos migrationsöverdomstolen som återförvisade målet till migrationsdomstolen för vidare handläggning där sökandens nya religion skulle utredas ordentligt som ett asylskäl. Motiveringen till detta var att enbart den omständigheten att ett asylskäl uppstår sent i processen inte kan vara tillräckligt för att helt avfärda det. Följaktligen måste domstolen eller handläggande myndighet i en sådan situation utreda det nya asylskälet. Trovärdighetsbristen kan i fall som dessa kunna läkas genom ytterligare utredning och ska därför inte blankt avvisas då trovärdigheten inte kan anses generellt lägre för asylskäl som uppstår sur place.¹⁴¹ Migrationsöverdomstolen återförvisade målet för vidare utredning till migrationsdomstolen som genom dom UM 3789-14 återförvisade målet till migrationsverket för vidare handläggning. Migrationsdomstolen gjorde detta med motiveringen att nya asylskäl bör behandlas av första instans och att migrationsverket bäst skulle ha möjlighet att fullt utreda sökandens asylskäl.¹⁴²

UM 2143-14 fastslår att det inte finns en generell trovärdighets brist i påståenden av sur place karaktär som kommer in senare i processen.¹⁴³ Detta berörs även i MIG 2011:29 men där påverkas trovärdigheten av att sökanden konverterat först efter att denne fått avslag på sin ansökan. Ett liknande avgörande från migrationsöverdomstolen är UM 14683-17 som rörde en individ som konverterat till en annan religion under sin vistelse i Sverige.¹⁴⁴ Migrationsdomstolen hade där nekat en sökanden muntlig förhandling när denne begärt det och sedan avslagit asylansökan med hänvisning till brister i sökandens trovärdighet. Migrationsöverdomstolen hänvisade till MIG 2009:30 rörande frågan om muntlig förhandling i asylärenden och konstaterade att detta blir av avgörande betydelse när det kommer till trovärdighetsbedömningen. En muntlig förhandling är därför ofta nödvändig när det kommer till att utvärdera trovärdigheten när en

¹⁴⁰ Migrationsdomstolen i Luleå, dom 2016-09-21. Mål nr UM 570-16.

¹⁴¹ Migrationsöverdomstolen, dom 2014-06-05. Mål nr UM 2143-14.

¹⁴² Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2014-06-27. Mål nr UM 3789-14.

¹⁴³ Migrationsöverdomstolen, dom 2014-06-05. Mål nr UM 2143-14.

¹⁴⁴ Migrationsöverdomstolen, dom 2017-02-05. Mål nr UM 14683-17.

asylsökande framställer nya asylskäl som är av den typ som gör att det krävs en individuell utvärdering. Enligt MIG 2011:29 krävs en individuell bedömning för att fastställa huruvida sökanden konverterat eller lämnat en religion på grund av genuina personliga skäl. Då detta kräver en prövning av trovärdigheten i åberopad bevisning och bevisningen oftast enbart är sökandens utsaga bör det finnas små möjligheter att neka en muntlig förhandling i dessa mål. Migrationsöverdomstolen återförvisade målet för ny handläggning hos migrationsdomstolen.¹⁴⁵

När det gäller trovärdigheten och tillförlitligheten i sökandens uppgifter krävs en noggrann utredning och ofta en muntlig förhandling. Enbart det faktum att asylskälen förts fram sent i processen påverkar inte trovärdigheten per automatik. Dock är det något som sökanden kan behöva läka under den fortsatta utredningen för att trovärdigheten ska bli så hög att denne kan anses ha en genuin personlig övertygelse som gjort att denne fattat sina beslut.

6.2.3 Ateism som flyktskäl

Tidigare har ateism eller andra avsteg från en tidigare religion diskuterats då det uppkommit eller tydligt manifesterat sig efter att sökanden lämnat sitt hemland. Det finns dock exempel där ateism varit en anledning till att sökanden lämnat sitt tidigare hemland. I mål UM 12197-18 var ateism huvudskälet för sökanden att söka asyl i Sverige. Sökanden menade att denne var ateist och under tiden i sitt hemland dolt detta för att inte utsättas för förföljelse. Migrationsdomstolen tycks inte ha ifrågasatt huruvida sökanden är ateist eller inte utan istället fokuserat på hotbilden mot sökanden. Att sökanden tidigare levt ett relativt sekulärt liv i sitt hemland utan att utsättas för förföljelse ledde till att migrationsdomstolen ansåg att sökandens individuella risk var relativt låg. Inget tydde på att sökanden vid ett återvändande skulle leva ett annat liv än den gjort tidigare och sökandens ateism kunde inte sägas manifesteras sig på ett sätt som gör att denne skulle riskera förföljelse i hemlandet. Då det inte förelåg någon risk för förföljelse vid ett återvändande avlog migrationsdomstolen sökandens överklagan.¹⁴⁶ Sökanden överklagade migrationsdomstolens dom till migrationsöverdomstolen men nekades prövningstillstånd.¹⁴⁷ Värt att nämna i sammanhanget är att sökanden uppgav att denne var troende i sin inledande kontakt med migrationsverket och att denne initialt inte kunde uppge något skäl till att denne lämnat sitt hemland och sökt asyl i Sverige. Detta ledde till trovärdighetsproblem. Att sökanden sedan uppgav att denne levt ett relativt sekulärt liv i hemlandet och då dolt sin ateism gjorde att risken för sökanden vid ett återvändande inte var tillräckligt allvarligt för att det skulle kunna nå upp till kravet på välgrundad fruktan för förföljelse. Vad gäller att sökanden dolt sin ateism är det snarare så att sökanden levt ett sekulärt liv där ateismen inte manifesterats på ett sätt som gjort att omgivningen reagerat. Därför kan inte detta ses som en inskränkning av sökandens religionsfriheten och då kan det inte utgöra ett asylskäl.

Religionsfrihet som asylskäl blev även aktuellt i mål UM 9109-17 där sökanden gjorde gällande att då denne tog avstånd från sin tidigare religion och vägrade delta i religiösa ceremonier och bära religiösa

¹⁴⁵ Ännu inte avgjort.

¹⁴⁶ Migrationsdomstolen i Göteborg, dom 23/10-18. Mål nr UM 12197-18.

¹⁴⁷ Migrationsöverdomstolen, dom 2018-11-15. Mål nr UM 18991-18.

igenkänningstecken skulle denne riskera förföljelse vid ett återvändande. I målet blev dock andra faktorer avgörande.¹⁴⁸

Ett annat fall där ateism framfördes som själva flyktskålet är mål UM 3562-16 sökanden hävdade att denne var i behov av internationellt skydd på grund av att denne som ateist varit aktiv och spridit denna typ av uppfattning i sitt hemland, där det är olagligt. Sökanden lämnade in skriftlig bevisning i form av olika uttalanden sökanden publicerat på nätet samt en dom från hemlandet där sökanden dömts i sin frånvaro för att främja ateistiska idéer. Migrationsdomstolen ansåg att den skriftliga bevisningen i samband med sökandens berättelse gav en god trovärdighet. Vad gäller skyddsbehovet kom migrationsdomstolen fram till att då det är olagligt att vara ateist i sökandens hemland och då sökanden dessutom aktivt försökt sprida ateism i sitt hemland framstår det som sannolikt att det föreligger risk för förföljelse vid ett återvändande. Där ger även den skriftliga bevisningen sökanden lämnat in samt landinformation stöd för uppfattningen hur myndigheterna i sökandens hemland ser på sökandens aktivitet. Sökanden skulle därför att betrakta som flykting. Mål UM 3562-16 är intressant av fler skäl men främst i detta sammanhanget blir att sökanden i målet agerat på ett sätt som mer påminner om politiska aktivister och regimkritiker. Sökanden har i stort agerat som en politiskaktivist men har istället spridit ateistiska och anti-religiösa tankar. Att sökanden även själv var övertygad ateist gjorde dock att denne ska ses som som flykting.¹⁴⁹ Andra mål där politisk och religiös aktivism har använts som skäl för asylansökan är målen UM 6487-15¹⁵⁰ och mål UM 7479-14.¹⁵¹ I båda målen kom dock migrationsdomstolen att bevilja asyl på annan grund än sökandens ateism.

Sammanfattningsvis kan sägas att ateism som flyktskäl främst blir aktuellt om det rör sig om en individ som redan utsatts för förföljelse på grund av ateism eller som på grund av sin ateism har en överhängande risk att utsättas för förföljelse vid ett återvändande till sitt hemland. Att en individ tvingas dölja sin ateism kan förvisso utgöra ett asylskäl men kan göra att det är svårare att göra det gällande som asylskäl om individen redan levt som ateist i hemlandet utan att det föranlett problem.

6.2.4 Ateism som verkställighetshinder

Om ateism, avståndstagande eller konversion åberopas sent i processen eller som verkställighetshinder kan det bero på att processen att lämna eller byta religion tagit tid och att individen inte innan denne ansökt om asyl tagit det avgörande beslut. Att nya asylskäl förs in sent i en pågående process kan påverka deras trovärdighet.¹⁵² Detta innebär dock inte att de automatiskt ska tillskrivs ett lägre värde i utredningen.¹⁵³ En utredning ska då göras av det som åberopats och i den situationen ska särskilt trovärdighetsbedömningen uppmärksammas. För att en ny prövning ska beviljas krävs att det som åberopats medför ett skyddsbehov för individen samt att det som åberopats kan stödjas på något som gör att det finns skäl att utreda vidare.¹⁵⁴ Enbart påståendet att

¹⁴⁸ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2017-12-15. Mål nr UM 9109-17.

¹⁴⁹ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2016-10-07. Mål nr UM 3562-16.

¹⁵⁰ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2015-12-01. Mål nr UM 6487-15.

¹⁵¹ Migrationsdomstolen i Göteborg, dom 2015-03-04. Mål nr UM 7479-14.

¹⁵² MIG 2011:29.

¹⁵³ Migrationsöverdomstolen, dom 2014-06-05. Mål nr UM 2143-14.

¹⁵⁴ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 14.

individen konverterat eller av sagt sig en religion utgör inte grund för ny prövning.¹⁵⁵ Samma gäller med påståenden om att individen ska ha anpassat sig till ett mer västerländskt eller sekulariserat levnadsätt.¹⁵⁶ Om ny prövning sedan beviljas blir trovärdigheten i sökandens påstående det som blir avgörande i bedömningen.¹⁵⁷

Närliggande till verkställighetshinder är synnerligen ömmande omständigheter i 5:6 § UtL. I MIG 2018:16 prövades huruvida anpassning till ett sekulärt liv i Sverige skulle kunna utgöra synnerligen ömmande omständighet och sålunda ge rätt till uppehållstillstånd för en individ som inte uppfyllde kraven för någon av kategorierna av skyddsbehövande. Migrationsöverdomstolen fastslog i målet att anpassning till ett mer sekulärt liv i Sverige inte var tillräckligt för att det skulle utgöra en synnerligen ömmande omständighet. Vidare konstaterades att det inte kunde strida mot Sveriges konventionsåtaganden att utvisa individen.

6.2.5 Risken för förföljelse

När det kommer till situationer där sökanden gjort gällande ateism och bevisat att denne faktiskt är ateist på grund av en genuin personlig övertygelse kommer bedömningen över i nästa steg. Det handlar då om att sökanden ska bevisa att denne på grund av sin ateism riskerar förföljelse vid ett återvändande till sitt hemland.

När det gäller risken för förföljelse blev det avgörande för bedömningen i mål UM 6108-16. I målet var det ostridigt mellan parterna att sökanden var ateist. Sökanden menade att i och med att denne lämnat sin tidigare religion skulle det finnas risk för förföljelse från dennes släkt och att det alltså förelåg en asylgrund enligt 4:1 § UtL. Sökanden visade även upp dokument som stödde att dennes inställning till religion kommit till släktens kännedom. Migrationsdomstolen gav dokumenten ett relativt lågt bevisvärde men ansåg ändå, på grund av sökandens trovärdighet, att det ansågs bevisat att det blivit känt i sökandens släkt. Vid en helhetsbedömning kom sedan migrationsdomstolen fram till att sökanden hade lyckats visa att denne kände en välgrundad fruktan för att återvända till sitt hemland och beviljade uppehållstillstånd. Målet blir intressant dels för att det redan från början var ostridigt mellan parterna att sökanden var ateist, dels för att ordföranden skrev sig skiljaktigt och argumenterade för att sökandens trovärdighet inte var tillräckligt för att anse att det bevisats att sökandens ateism kommit till dennes släkts kännedom och att denne sedermera skulle riskera förföljelse vid ett återvändande. Att sökanden inte skulle delta i religiösa ceremonier ansågs också vara något som skulle göra att denne drog till sig negativ uppmärksamhet. I och med att sökanden gjort gällande att hotet kom främst från familjen och inte från samhället i stort ifrågasatte ordföranden sökandens trovärdighet gällande uppgifterna om den risk denne skulle utsättas för från familjen vid ett återvändande.¹⁵⁸

Målet kom att handla om sökandens trovärdighet gällande den hotbild som fanns på grund av dennes ateism, själva ateismen var dock inte omdiskuterad. I målet diskuterades även den uppmärksamhet sökanden skulle kunna dra till sig i och med att denne inte deltog i religiösa ceremonier. Friheten att inte delta i utövandet av religiösa ceremonier fastslogs av EU domstolen som en del av religionsfriheten och ska kunna utgöra grund

¹⁵⁵ MIG 2008:6.

¹⁵⁶ MIG 2018:16.

¹⁵⁷ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 14. & MIG 2011:29.

¹⁵⁸ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2016-10-20. Mål nr UM 6108-16.

för en skyddsökande genom målet Tyskland mot Y och Z.¹⁵⁹ EU domstolen slog fast att ingen ska tvingas dölja sin religion eller avsaknad av tro då det skulle utgöra ett avsteg från religionsfriheten. Migrationsdomstolen intog samma ställning i mål UM 7994-16.¹⁶⁰

I ett likande mål UM 1560-11¹⁶¹ konstaterade migrationsdomstolen att även om sökanden gjort sannolikt att denne var ateist och även varit det innan denne kom till Sverige, fanns det inget som tydde på att detta i sig skulle medföra risk för förföljelse för sökanden om denne återvände till sitt hemland. Migrationsdomstolen fastslog därför att sökanden inte var att se som flykting på grund av att det inte förelåg risk för förföljelse vid ett återvändande.¹⁶²

6.2.6 Internflykt

När det gäller internflykts frågan har ateism haft en del inverkan. När det konstaterats att en individ som sökt asyl är att betrakta som flykting ska det undersökas huruvida denne kan få skydd av myndigheterna i sitt hemland och om det finns några möjligheter för individen att flytta internt inom sitt hemland för att på så sätt undgå förföljelsen. När det gäller internflykten har migrationsverket bevisbördan.¹⁶³

Frågan om internflykt och huruvida ateism eller konvertering skulle påverka den bedömningen har diskuterats bland annat i mål UM 9109-17 där sökanden gjorde gällande att denne riskerade att utsättas för förföljelse på grund av sitt kön och på grund av att denne var ateist. Migrationsdomstolen kom fram till att sökanden hade skyddsbehov på grund av kön. Sökanden var att se som flykting. Migrationsverket la fram ett internflyktsalternativ som innebar att sökanden skulle flytta till en av det större städerna i hemlandet. Migrationsdomstolen konstaterar att en generell försiktighet bör beaktas då situationen i sökandens hemland är föränderlig och instabil. Vad gäller internflykts alternativet så vägrade sökanden att följa traditioner förknippade med dennes tidigare religion. Detta gör att sökanden riskerar förföljelse även på andra orter i sitt hemland. Ett rimligt och relevant internflyktsalternativ förelåg därmed inte varför sökanden fick uppehållstillstånd som flykting.¹⁶⁴

Ett liknade mål är UM 2731-14 där sökanden lämnat sin tidigare religion och blivit ateist i Sverige. Sökanden hade också anpassat sig mer till ett västerländskt levnadssätt. Detta var även känt på sökandens hemort. Internflyktsalternativ undersöktes men de faktum att det fanns stora flyktingströmmor i sökandens hemland och att denne som ateist inte skulle kunna räkna med samma stöd från religiösa grupper på annan ort samt att detta skulle kunna innebära en risk för förföljelse gjorde att migrationsdomstolen fastslog att internflyktsalternativ saknades.¹⁶⁵

Ett annat mål där ateism blev avgörande för bedömningen om det förelåg ett internflyktsalternativ var mål UM 4693-17. Sökanden gjorde gällande att denne som ateist skulle riskera förföljelse vid ett återvändande till

¹⁵⁹Tyskland mot Y och Z, Mål C-71/11 och C-99/11.

¹⁶⁰ Migrationsdomstolen i Göteborg, dom 2017-03-30. Mål nr UM 7994-16.

¹⁶¹ Migrationsdomstolen i Malmö, dom 2012-03-29. Mål nr UM 1560-11.

¹⁶² Sökanden beviljades dock uppehållstillstånd som alternativt skyddsbehövande på annan grund än ateism.

¹⁶³ MIG 2009:4.

¹⁶⁴ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2017-12-15. Mål nr UM 9109-17.

¹⁶⁵ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2014-10-08. Mål nr UM 2731-14.

sitt hemland. I målet var det ostridigt att sökanden inte var troende och att det skulle medföra risker vid ett återvändande till dennes hemort. Sökanden var på grund av sin ateism att betrakta som flykting i förhållande till sin hemort men migrationsverket menade att i större städer skulle sökanden fortfarande kunna leva ett mer sekulärt liv. Detta särskilt då sökanden inte hade för avsikt att manifesteras sin ateism på något sätt mer än att avstå från deltagandet i vissa religiösa ceremonier. Migrationsdomstolen kom dock fram till att då ateism är olagligt i sökandens hemland och då denne skulle undvika att delta i vissa religiösa ceremonier skulle det kunna uppmärksammas även i mer urbana miljöer. Att bli stämplad som icke troende skulle då medföra en överhängande och reell risk för sökanden. Migrationsdomstolen ansåg därför att det inte förelåg något rimligt internflyktsalternativ och meddelade uppehållstillstånd.¹⁶⁶

Sammanfattningsvis kan konstateras att i de fall där ateism eller religionsbyte i övrigt varit anledningen till att en individ beviljats uppehållstillstånd så tycks det som regel leda till att internflykts möjligheten utesluts. Detta då det som regel föreligger en risk för förföljelse även på andra orter i landet än den orten individen flytt ifrån. Synen på ateism eller apostater är som regel densamma i hela landet och främst i stater där det är olagligt att frånträda den dominerande religionen.

¹⁶⁶ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2017-08-10. Mål nr UM 4693-17.

7 Rättssäkerhet och tillämpning

7.1 Genuin ateism

När det kommer till bedömningen av ateism som asylskäl är utgångspunkten ofta att fastställa huruvida sökanden uppfyller kraven för en genuin personlig övertygelse och sålunda kan betraktas som ateist. Bedömningen utgår från den modell som fastställdes av migrationsöverdomstolen i MIG 2011:29. I målet intervjuades sökanden med frågor gällande kristendomen, den religion som sökanden hävdade att denne konverterat till, detta görs för att klarlägga huruvida en genuin personlig övertygelse lett fram till dennes beslut att konvertera. I flera av målen ovan görs motsvarande intervjuer dock gällande sökandens inre och yttre process i att lämna eller ta avstånd från sin tidigare religion. Migrationsverket talar i sitt rättsliga ställningstagande om just sökandens syn på existentiella frågor och dennes process att komma till insikt om att denne inte längre är troende.¹⁶⁷ Svårigheterna som uppkommer i denna situation är att olika personer kan uppleva och beskriva process på många olika sätt. Att inte tillhöra en viss religion medför inte något specifikt sätt att tänka kring dessa frågor, bedömningen blir därför individuell och olika i varje enskilt fall. Detta behöver inte medföra någon nackdel och kan tvärtom vara en fördel. Men det blir svårt att förutse hur migrationsverket eller en migrationsdomstol kommer bedöma sökandens syn på existentiella frågor och kan därmed medföra vissa problem för förutsägbarheten.

Exempel på detta går att se i målen UM 7994-16¹⁶⁸ och UM 328-18¹⁶⁹ där migrationsdomstolen kom fram till att sökanden dels redogjort för den inre och yttre process som lett fram till beslutet att lämna sin tro, dels gett uttryck för ett avståndstagande från sin tidigare religion som skulle göra att sökanden inte skulle kunna leva i sitt tidigare hemland. Svårigheten att bedöma vad som utgör en tillräcklig beskrivning av inre och yttre processer hos sökanden leder som ovan nämnts till en del problem gällande förutsägbarheten. Avståndstagandet från den tidigare religionen skulle kunna bli ett mer konkret faktum att ta in i bedömningen. Om sökanden är kritisk till sin tidigare religion eller religion i allmänhet kan det medföra en risk vid ett återvändande. Avståndstagande är, av vad som framgår av migrationsdomstolarnas praxis, en nödvändig betingelse för genuin ateism. Det är dock inte tillräckligt, vilket framgår av mål UM 452-18 där sökanden var mycket kritisk till sin tidigare religion.¹⁷⁰ Migrationsdomstolen konstaterade där att en kritisk inställning till religion inte var tillräckligt för att en individ skulle betraktas som ateist.

¹⁶⁷ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 12.

¹⁶⁸ Migrationsdomstolen i Göteborg, dom 2017-03-30. Mål nr UM 7994-16.

¹⁶⁹ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2018-09-25. Mål nr UM 328-18.

¹⁷⁰ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2018-11-13. Mål nr UM 452-18.

Av praxis från migrationsdomstolen framkommer bilden av genuin ateism (*sur place*) som uppdelad i ett par beståndsdelar, dels inre och yttre processer i att övergå till ateism, dels avståndstagande från religion och andra sätt för sökanden att manifesteras sin ateism.

När det kommer till hur ateism manifesteras sig blir också individens livsstil under tiden i Sverige intressant. Till exempel diskuteras det i mål UM 328-18 där sökanden uppgav och gjort trovärdigt att denne under tiden i Sverige ofta diskuterade religiösa och existentiella frågor med individer i dennes omgivning och också i och med detta klagat sin inställning till religion i stort. Det är ett av de få fall där det finns konkreta exempel gällande hur ateism kan manifesteras sig hos individen på ett sätt som är konkret upptäckbart för omvärlden.¹⁷¹ Enbart en kritisk inställning till religion anses dock inte som tillräckligt, vilket tidigare nämnts.¹⁷²

Vanligare är att diskussionen i domstolen handlar om hur mycket omvärlden kommer märka och reagera emot att en individ inte deltar i till exempel religiösa ceremonier.¹⁷³ Där spelar det också in om en individ kan anses som ateist så ska denne inte tvingas återvända till ett land där denne skulle behöva dölja sin inställning genom att delta i ceremonier.¹⁷⁴

När det kommer till livsstil blir även mål UM 2731-14 intressant där sökanden beviljades uppehållstillstånd då denne var ateist och hade anpassat sig till ett mer västerländskt sätt att leva.¹⁷⁵ Jämför man det med det senare avgörandet MIG 2018:16 där anpassning till ett sekulärt samhälle inte var tillräckligt för uppehållstillstånd på grund av ömmande skäl framstår det som motsägelsefullt. Möjligen kan förklaringen ligga i att MIG 2018:16 enbart behandlade frågan gällande anpassning medan mål UM 2731-14 rörde anpassning i kombination med ateism som asylskäl. Anpassningen blir då enbart ett bevis för hur sökandens ateism manifesteras sig.

Sammanfattningsvis kan sägas att när det kommer till bedömningen av genuin ateism bedöms det med utgångspunkt i dels individens egen beskrivning av den inre och yttre processen som lett fram till ställningstagande, dels hur detta manifesteras sig. Ett avståndstagande från den tidigare religionen eller religion i allmänhet blir då närmast en nödvändighet. Hur avståndstagandet sedan tar sig uttryck och hur det påverkar bedömningen blir en fråga i varje individuellt fall. Det enda som framstår som klarlagt är att båda faktorerna måste nå upp till en något vag gräns för att det ska framstå som att individen är genuint övertygad ateist.

7.2 Riskbedömningar

En ständigt återkommande och viktig fråga är den risk för förföljelse som sökanden kan komma att utsättas för vid ett återvändande. Sökanden ska bevisa att denne inte bara är ateist utan att det också medför en risk för förföljelse. I mål UM 6108-16 diskuterades hotbilden i en situation där sökanden genom att t.ex. inte delta i religiösa ceremonier skulle riskera att dra till sig negativ uppmärksamhet som skulle kunna leda till att denne utsattes för förföljelse. Domstolen kom fram till att risken att dra till sig uppmärksamhet på detta sätt var

¹⁷¹ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2018-09-25. Mål nr UM 328-18.

¹⁷² Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2018-11-13. Mål nr UM 452-18.

¹⁷³ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2018-11-19. Mål nr UM 17682-17.

¹⁷⁴ Tyskland mot Y och Z, Mål C-71/11 och C-99/11.

¹⁷⁵ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2014-10-08. Mål nr UM 2731-14.

tillräckligt för att det skulle utgöra välgrundad fruktan.¹⁷⁶ Liknande bedömningar gjordes i mål UM 12197-18¹⁷⁷ och UM 3562-16.¹⁷⁸ Att bevisa att det föreligger en verklig och överhängande risk som gör att sökanden känner en välgrundad fruktan leder i en del fall till problem. Exempel på detta syns i mål UM 1560-11 där domstolen förvisso konstaterade att sökanden var ateist men att då denne levtt ett i övrigt sekulärt liv i sitt hemland bör det inte medföra någon risk.¹⁷⁹ Tidsaspekten kan spela in där, då det är några år mellan målen, men då det i många fall gäller samma land är det en aning uppseendeväckande. För övrigt återkommer samma resonemang i mål UM 12197-18, där migrationsdomstolen konstaterade att sökanden förvisso kom från ett land där det är straffbart att vara ateist men att sökanden levtt ett relativt sekulärt liv redan innan denne kommit till Sverige och att det därför saknades anledning för denne att känna välgrundad fruktan.¹⁸⁰ Migrationsverket anger i sitt rättsliga ställningstagande att aktuell landinformation ska inhämtas och ligga till grund för bedömningen. Det föreskrivs att om handlingar som skyddas av religionsfriheten är kriminaliserade, och belagda med dödsstraff eller fängelsestraff, ska landinformationen även avspegla huruvida dessa straff tillämpas i praktiken.¹⁸¹ I den situationen och i ljuset av ovan nämnda praxis framstår det som att en orimligt tung bevisbörda hamnar på sökanden när det gäller att bevisa att denne riskerar förföljelse på grund av sin religiösa inställning. Detta då individen inte bara behöver göra sannolikt att denne inte är troende utan även göra sannolikt att detta medför en risk för förföljelse, i ett land där det är olagligt att till exempel lämna den dominerade religionen. Att sökanden behöver bevisa att det finns en risk är alltså i sig inte orimligt, men i det fall det är olagligt så måste sökanden ändå bevisa att detta medför en verklig risk.¹⁸²

En annan aspekt gällande riskbedömningar är internflyktsmöjligheter för sökanden. I migrationsverkets rättsliga ställningstagande föreskrivs att urbana områden ofta är mer öppna och sekulära och att det därför i första hand ska utredas som en internflyktsmöjlighet.¹⁸³ Av praxis från migrationsdomstolarna framstår det som att huvudregeln är att om en sökanden har fått flyktingstatus på grund av ateism så utesluter det ofta internflykts möjligheten. Som regel tycks risken för förföljelse vara nationell. Skillnader finns givetvis och varje bedömning görs utifrån individens omständigheter, men trenden i den förvisso begränsade praxis som här diskuterats tycks visa på detta. Då bevisbördan för internflyktsmöjligheter ligger på migrationsverket medför detta dock ingen nackdel för sökanden.

Sammantaget kan sägas att i de fall där sökanden visat att denne dels är ateist, eller har frånfallit sin tidigare religion, och att det är olagligt i dennes hemland, bör detta vara tillräckligt för att utgöra skyddsskäl. Frågan huruvida straffen verkligen tillämpas bör möjligen lämnas utanför bedömningen. Till exempel med hänvisning till att även om det inte tillämpas nu ska en framåtblickande bedömning göras och ingen kan då säkert säga hur

¹⁷⁶ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2016-10-20. Mål nr UM 6108-16.

¹⁷⁷ Migrationsdomstolen i Göteborg, dom 23/10-18. Mål nr UM 12197-18.

¹⁷⁸ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2016-10-07. Mål nr UM 3562-16.

¹⁷⁹ Migrationsdomstolen i Malmö, dom 2012-03-29. Mål nr UM 1560-11.

¹⁸⁰ Migrationsdomstolen i Göteborg, dom 23/10-18. Mål nr UM 12197-18.

¹⁸¹ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 26/2018. Sid 4-5.

¹⁸² Migrationsdomstolen i Malmö, dom 2012-03-29. Mål nr UM 1560-11 och Migrationsdomstolen i Göteborg, dom 23/10-18. Mål nr UM 12197-18.

¹⁸³ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 26/2018. Sid 8 &/13-14.

det kommer tillämpas i framtiden. Försiktighet bör tillämpas, något som till viss del syns i praxis från migrationsdomstolarna¹⁸⁴ men i ljuset av mål som UM 12197-18 skulle ett kraftigare ställningstagande krävas på den punkten.

7.3 Bevisning, bevisbörda och trovärdighet

När en individ ska bevisa att denne tillhör en viss religiös grupp uppstår ofta vissa svårigheter i den bedömningen. I migrationsverkets rättsliga ställningstagande framgår det att enbart medlemskapet i en religiös grupp normalt inte ska vara tillräckligt för att medföra flyktingskap.¹⁸⁵ Som tidigare har diskuterats krävs det att individen kan visa att denne tillhör en religiös grupp som utsätts för förföljelse eller riskerar att utsättas för förföljelse. I MIG 2011:29 intervjuades sökanden gällande sin kunskap om den kristna tron och dess traditioner. Detta görs för att klargöra om sökanden verkligen ha konverterat på grund av en genuin övertygelse. Som framgår av domarna gällande genuin övertygelse i fall där sökanden är ateist kan bedömningen bli svår att göra.

Annan bevisning än sökandens egen utsaga saknas ofta och i fall där bevisning finns uppstår ofta tvivel kring hur bevisningen ska värderas.¹⁸⁶ Den huvudsakliga bevisningen utgörs därför i princip alltid av sökandens egen berättelse.

Den avgörande aspekten blir då tillförlitligheten och trovärdigheten i sökandens berättelse. Av migrationsverkets rättsliga ställningstagande framgår hur trovärdighetsbedömningen ska göras. Fokus tycks ligga på att sökanden presenterar en sammanhängande berättelse utan motsägelser och att eventuella motsägelser eller oklarheter kan redas ut med följdfrågor.¹⁸⁷

Den svårighet som kvarstår ligger i själva bedömningen. Alla bedömningar som är öppna för påverkas beroende på individuella faktorer hos bedömaren medför problem gällande förutsägbarhet och likabehandling. Alltså uppstår vissa svagheter gällande rättssäkerheten. Detta syns bland annat i målen UM 8771-16¹⁸⁸ och UM 7029-17¹⁸⁹ som behandlar samma sökanden men där bedömningen gällande individens trovärdighet leder till olika resultat. Målen påverkades av jäv och utgör kanske ett dåligt exempel. Men faktum är att trovärdighetsbedömningen i båda fallen framstår som rimlig. Den inneboende subjektiviteten i bedömningen gör att tolkningen inte nödvändigtvis blir densamma när den görs två gånger.

Oaktat att det i ovan nämnda mål rör sig om jäv som påverkade eller kan ha påverkat bedömningen så framstår det som att utrymmet för subjektivitet i bedömningen gällande en sökandens trovärdighet gör att förutsägbarheten i denna typ av mål kan påverkas. Dock bör det framhållas att det här kan bli svårt att finna en bättre metod för att göra denna typ av bedömning. Denna typ av bedömning medför svårigheter för handläggare och domare och den påverkas av subjektiva faktorer. Skyddet emot felaktiga beslut finns, här som i andra rättsområden, i instansordningen och möjligheten till omprövning eller överklagan. Att förbättringar

¹⁸⁴ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2018-09-25. Mål nr UM 328-18.

¹⁸⁵ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 4.

¹⁸⁶ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2016-10-07. Mål nr UM 3562-16.

¹⁸⁷ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013.

¹⁸⁸ Migrationsdomstolen i Malmö, dom 2017-05-23. Mål nr UM 8771-16.

¹⁸⁹ Migrationsdomstolen i Malmö, dom 2017-10-13. Mål nr UM 7029-17.

kan ske gällande vilka faktorer som ingår och hur trovärdighetsbedömningar ska göras ligger dock utanför denna uppsats att diskutera vidare. Sammantaget kan dock sägas att subjektiva faktorer kan komma att spela in på ett sätt som påverkar förutsägbarheten när det gäller denna typ av mål.

När det då gäller att ta steg för att minska påverkan av subjektivitet i dessa bedömningar har praxis bidragit till rättsutvecklingen. Ett återkommande problem och något som påverkar trovärdighetsbedömningen för sökanden är när ateism tas in som asylskäl senare i processen. Exempel på detta finns blanda annat i MIG 2011:29 där migrationsöverdomstolen fastslår att när konvertering till ny religion förs in sent i processen ska stort fokus läggas på trovärdighetsbedömningen. Att trovärdigheten gällande en individs genuina övertygelse påverkas negativt när denne konverterar till en ny religion efter att denne fått avslag på en tidigare asylansökan framstår inte som förvånande. Särskilt inte i fall där sökanden inte tidigare på något sätt berört frågan om sina tvivel på religion eller tankar kring ämnet.

Detta mönster finns i flera av ovan nämnda mål gällande ateism som asylskäl, t.ex. mål UM 2143-14¹⁹⁰ och UM 570-16.¹⁹¹ Det är i mål UM 2143-14 som migrationsdomstolen förtydligar uttalandet från MIG 2011:29 gällande trovärdighetsbedömningen med att det inte kan sägas generellt att trovärdigheten brister bara för att något åberopas sent i processen. Trovärdigheten ska dock särskilt granskas och trovärdighetsbrister kan då finnas och kan de inte läkas genom ytterligare utredning medför det att sökandens allmänna trovärdighet sjunker. Även om förtydligandet är fullt i linje med rättsliga principer så som objektivitet och fri bevisföring och bevisvärdering så är det ändå av vikt att det klargjordes att det inte medför en generell trovärdighetsbrist bara för att något förs in sent i processen.

Sammantaget kan sägas att eftersom utsagan är av störst betydelse i bevishänseende i denna typ av mål så blir trovärdighets och tillförlitlighets bedömningar viktiga att titta närmare på. Även om det kan finnas brister i hur dessa bedömningar genomförs bör det inte kunna sägas att det medför så stor påverkan att rättsosäkerhet uppstår. Dock bör det inte blundas för att subjektivitet i rättsliga bedömningar påverkar förutsägbarheten i det enskilda beslutet. För att läka denna potentiella brist i rättssäkerheten finns dock möjlighet till omprövning och överklagan och det kan inte sägas att subjektiviteten skulle medföra större nackdel för sökanden här än inom något annat rättsområde. Möjligen kan det dock argumenteras för att subjektiviteten bör begränsas då konsekvensen för den enskilde blir så pass drastisk. Att förbättra trovärdighets- och tillförlitlighetsbedömningar i stort ligger dock utanför denna uppsats ram.

7.4 Utrednings- och tillämpningsproblem

Gällande bevisning och trovärdighet så blir även en avgörande faktor den utredning som görs i varje enskilt fall. Där kommer även effektivitet kontra rättssäkerhet in i bilden, då rättsprocessen ska vara så skyndsam och billig som möjligt men ändå rättssäker. Avvägningen på politisk nivå påverkar givetvis resultatet av hur rättstillämpningen ser ut.¹⁹²

¹⁹⁰ Migrationsöverdomstolen, dom 2014-06-05. Mål nr UM 2143-14.

¹⁹¹ Migrationsdomstolen i Luleå, dom 2016-09-21. Mål nr UM 570-16.

¹⁹² Marcusson. L. Migrationsdomstolen s rättssäkerheter stänkande. Förvaltningsrättligtidskrift. (2010). Nr 3.

Utredningsbördan som uppkommer i denna typ av mål där huvudbevisningen utgörs av sökandens berättelse och egna tankar och känslor kring religion riskerar att bli tämligen hög. Detta skulle medföra påfrestningar för så väl sökanden som myndigheter. Den nivå som nu hålls tycks därför i allmänhet vara tillräcklig för att ge sökanden en rättvis chans att komma till tals.

Ett visst problem kan ligga i att få sökanden att tillräckligt resonera kring yttre och inre faktorer som påverkat denne i beslutet att lämna sin tidigare religiösa uppfattning. Av allt att döma tar dock myndigheter och domstolar ett tillräckligt ansvar i sin egen utredningsplikt, se till exempel mål UM 3789-14.¹⁹³ Domstolar och myndigheters utredningsansvar och instansordningen ger här sökanden ett gott skydd och en god möjlighet att komma till tals och framföra sin ståndpunkt.

En annan faktor som dyker upp vid granskningen av tillämpningen i praktiken är tillämpningen av verkställighetshinder. Av allt att döma har frågan i de mål där verkställighetshinder framförts lösts genom att det som skulle utgöra ett verkställighetshinder istället prövats som ett nytt asylskäl där då antingen ateism i sig blivit avgörande som asylskäl¹⁹⁴ eller så har förhållandena varit av sådan art att sökanden beviljats uppehållstillstånd som alternativt skyddsbehövande på annan grund.¹⁹⁵ Försiktigheten som ska tillämpas när ett asylskäl även kan vara grund för skydd som alternativt skyddsbehövande bidrar förmodligen också till att tillämpningen av verkställighetshinder på området minskar.¹⁹⁶ Denna slutsats bygger dock enbart på de mål som slumpvis valts ut och studerats inom ramen för denna uppsats.

Sammantaget kan konstateras att vad gäller tillämpning och utredning i mål gällande ateism så finns det inget som tyder på att metoderna i sig skulle innebära några rättssäkerhetsproblem. Avvägningen mellan säkerhet och effektivitet sker på alla rättsområden och avvägningen tycks här inte drabba sökanden mer än inom andra mål inom asylrätten. Tillämpningen av nya asylskäl snarar än verkställighetshinder och försiktighet i mål där sökanden kan ha rätt till skydd på annan grund framstår som en effektivitets tanke som dessutom ökar säkerheten för sökanden.¹⁹⁷

¹⁹³ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2014-06-27. Mål nr UM 3789-14.

¹⁹⁴ Migrationsdomstolen i Luleå, dom 2016-09-21. Mål nr UM 570-16.

¹⁹⁵ Migrationsdomstolen i Malmö, dom 2012-03-29. Mål nr UM 1560-11, Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2015-12-01. Mål nr UM 6487-15. & Migrationsdomstolen i Göteborg, dom 2015-03-04. Mål nr UM 7479-14.

¹⁹⁶ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2018-09-25. Mål nr UM 328-18.

¹⁹⁷ MIG 2008:6.

8 Sammanfattning och slutsatser

8.1 Sammanfattning av rättsläget

Rättsläget för sökanden som anger ateism eller religionsbyte som asylskäl styrs till stor del av de uttalanden som migrationsdomstolen gjorde i MIG 2011:29. Sökanden kan med stöd av 4 kap 1 § UtL beviljas uppehållstillstånd om rekvisiten är uppfyllda. Det ska då föreligga risk för förföljelse och sökanden ska känna en välgrundad fruktan för att utsättas för förföljelse vid ett återvändande till sitt hemland. Sökanden ska vidare inte kunna räkna med stöd från myndigheter i hemlandet och internflykt ska vara uteslutet som skyddsalternativ.

Vad gäller religion som asylskäl vet vi att kränkningar av religionsfriheten, alltså en individs möjlighet att utöva sin religion, utgör förföljelse.¹⁹⁸ Vidare utgör alla former av hot mot en individs liv och hälsa på grund av dennes religiösa uppfattning förföljelse.

När det kommer till ateism som asylskäl framstår det som att metoden från MIG 2011:29 om konvertering sur place i princip alltid tillämpas. Detta då även om sökanden uppger att denne varit ateist tidigare, eftersom möjligheten att bevisa det ofta saknas,¹⁹⁹ undantag finns dock.²⁰⁰

Utgångspunkten är att sökanden ska göra sannolikt att denne är ateist på grund av en genuin personlig övertygelse. Detta genom att bland annat redogöra för de inre och yttre faktorer som lett fram till sökandens ställningstagande.²⁰¹ Vidare måste sökanden göra sannolikt att denne på grund av sin ateism riskerar att utsättas för förföljelse vid ett återvändande till hemlandet. Bedömningen som ska göras avseende risken för förföljelse ska vara framåtblickande och ska även ta hänsyn till hur sökanden kan förväntas leva och manifesteras sin religiösa uppfattning vid ett återvändande.²⁰²

Konstateras det att sökanden är ateist och att det finns en välgrundad fruktan för förföljelse vid ett återvändande ska möjligheten till internflykt utvärderas. Det är migrationsverket som har bevisbördan för att det finns ett för sökanden relevant internflyktsalternativ.²⁰³ Vad gäller internflykt framstår det av ovan nämnda praxis som att ateism ofta innebär att sökanden riskerar förföljelse i sitt hemland och inte bara på sin hemort, varför det ofta torde vara svårt att hitta ett relevant internflyktsalternativ.²⁰⁴

¹⁹⁸ Tyskland mot Y och Z, Mål C-71/11 och C-99/11.

¹⁹⁹ Migrationsdomstolen i Göteborg, dom 2017-03-30. Mål nr UM 7994-16.

²⁰⁰ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2016-10-07. Mål nr UM 3562-16.

²⁰¹ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 46/2018. Sid 12.

²⁰² Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 26/2018. Sid 13.

²⁰³ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 26/2018. Sid 14.

²⁰⁴ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2017-12-15. Mål nr UM 9109-17, Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2014-10-08. Mål nr UM 2731-14. & Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2017-08-10. Mål nr UM 4693-17.

8.2 Rättssäkerhetsaspekter

Vad gäller rättssäkerheten i bedömningen av genuin ateism finns det alltid svårigheter i att bedöma en individs inre tankar och känslor. En individs beteende blir då ofta en central bit av bevisningen. Som diskuterats tidigare framstår det som att genuin ateism har två beståndsdelar, en inre och en yttre, alltså hur individen ser på religion och hur detta tar sig uttryck. Av allt att döma krävs det även att ateism manifesterar sig på något sätt, även om det bara innebär att individen kommer vägra delta i religiösa ceremonier. Svårigheten i denna bedömning medför problem gällande förutsägbarheten men det framstår även som svårt att hitta ett mer rättssäkert sätt att genomföra bedömningen. Som det framstår av praxis krävs det ändå att individen både kan redogöra för sin syn på religion och sina skäl för sitt ställningstagande på ett trovärdigt sätt och att individen på något sätt kommer manifesteras detta vilket skulle utsätta dem för en risk för förföljelse. Detta blir även centralt då praxis slagit fast att om en individ tvingas att dölja sin religiösa uppfattning för att undgå förföljelse så utgör det i sig själv förföljelse.²⁰⁵

Sammantaget framstår dock bedömningsmetoden som adekvat även om tydligare praxis gällande tillämpningen skulle vara till stor hjälp i tolkningen. Ett viktigt tillägg som kom i praxis efter MIG 2011:29 var UM 2143-14. I UM 2143-14 klargjordes att om ateism, eller konvertering till en ny religion, återopas sent i processen så innebär det inte en generell sänkning av sökandens trovärdighet.²⁰⁶ Dock ska särskild vikt läggas vid trovärdighetsbedömningen av sökandens nya uppgifter.²⁰⁷ Ett framtida önskemål skulle då vara praxis som tydligare diskuterar beståndsdelarna i bedömningen av genuin övertygelse och hur de ska viktas emot varandra.

8.3 Framtida åtgärder

Vidare frågor som bör tas upp i praxis gäller risken för förföljelse på grund av ateism. I länder där ateism eller konvertering till ny religion är straffbart, främst med hårda straff eller dödsstraff, ska en bedömning göras av risken för sökanden vid ett återvändande.²⁰⁸ Detta påverkar förutsägbarheten i den mån att risken kan bedömas olika även om olika sökanden är från samma land. I mål UM 17682-17 slog migrationsdomstolen fast att om sökanden är ateist skulle denne på grund av att det är olagligt att frånfalla religionen i landet riskera förföljelse.²⁰⁹ I mål UM 12197-18 kom migrationsdomstolen fram till att sökanden inte riskerade förföljelse om denne återvände till sitt hemland.²¹⁰ Båda målen behandlar Afghanistan där gällande lag föreskriver att det är belagt med straff att frånfalla islam, vilket även framgår av landinformationen som tas upp i UM 17682-17.²¹¹ En liknande dom där sökanden inte lyckades göra sannolikt att denne riskerade förföljelse, på grund av ateism, vid

²⁰⁵ Tyskland mot Y och Z, Mål C-71/11 och C-99/11 & Migrationsdomstolen i Göteborg, dom 2017-03-30. Mål nr UM 7994-16.

²⁰⁶ Migrationsöverdomstolen, dom 2014-06-05. Mål nr UM 2143-14.

²⁰⁷ MIG 2011:29.

²⁰⁸ Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 26/2018. Sid 3.

²⁰⁹ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2018-11-19. Mål nr UM 17682-17.

²¹⁰ Migrationsdomstolen i Göteborg, dom 23/10-18. Mål nr UM 12197-18.

²¹¹ Migrationsdomstolen i Stockholm, dom 2018-11-19. Mål nr UM 17682-17.

ett återvändande är mål UM 1560-11.²¹² I mål UM 1560-11 konstaterade migrationsdomstolen att sökanden säkert var ateist som denne uppgav men att det inte medförde någon risk för sökanden vid ett återvändande.

I fall där det av landinformationen framgår att det är belagt med hårda fängelsestraff eller dödsstraff att frånfalla den dominerande religionen bör sökanden inte behöva lägga fram ytterligare bevisning för att göra sannolikt att denne riskerar förföljelse vid ett återvändande. Detta bör tas upp till prövning och slutligen avgöras i migrationsöverdomstolen för att på så sätt åtgärda de brister som finns gällande förutsägbarheten. Att en sökanden ska ha en ytterligare bevisbörda i dessa fall framstår som en orimlig börda att lägga över på sökanden. Det är min uppfattning att det bör föreligga en presumtion om förföljelse i fall där sökandens hemlands lag föreskriver hårda straff för ateism eller andra former av frånfalle från den dominerande religionen. Situationen skulle kunna liknas vid den bedömning som görs vid internflykt där bevisbördan flyttas över till migrationsverket.

Mål UM 12197-18²¹³ överklagades till migrationsöverdomstolen som valde att inte ta upp målet. Detta troligen på grund av trovärdighetsbrister hos sökanden.²¹⁴ Det är dock min uppfattning att migrationsöverdomstolen snarast bör meddela prövningstillstånd till ett lämpligt mål för att åtgärda den osäkerhet som finns gällande risken för förföljelse i länder där gällande lag förbjuder en individ att frånfalla den dominerande religionen.

8.4 Slutsatser

Sammantaget kan konstateras att rättsläget för den som söker asyl i Sverige och uppger ateism som asylskäl har några brister. Dessa brister ligger främst i förutsägbarheten även om det går att argumentera för att likabehandlingen också skadas. Detta är dock i min mening ett svagare argument då varje mål måste behandlas individuellt och skillnaderna ofta medför att bedömningen blir något annorlunda.

Sett som helhet fungerar nuvarande system och håller tillräckligt hög nivå. Dock finns det punkter där ny praxis skulle kunna bidra med viktig hjälp gällande tolkning och tillämpning av reglerna inom asylrätten.

Det är min åsikt att migrationsöverdomstolen bör ge prövningstillstånd till ett mål där frågan rör genuin personlig övertygelse gällande ateism. Detta för att reda ut några av de oklarheter som tycks finnas kring exakt hur detta ska tillämpas. Främst rör avvägningen mellan yttre och inre faktorer gällande ateism.

Vidare anser jag att det är av största vikt att migrationsöverdomstolen eller lagstiftaren slår fast en presumtion där sökanden inte behöver bevisa att det föreligger en risk för förföljelse vid ett återvändande till ett land där det är olagligt att frånfalla den dominerande religionen. Oavsett utgången av en sådan prövning är dagens rättsläge otillfredsställande då en sådan presumtion tycks finnas i visa fall²¹⁵ men inte i andra.²¹⁶ Ett avgörande från migrationsöverdomstolen skulle alltså kunna bidra till en mer liktydig tillämpning och ökad förutsägbarhet.

²¹² Migrationsdomstolen i Malmö, dom 2012-03-29. Mål nr UM 1560-11.

²¹³ Migrationsdomstolen i Göteborg, dom 23/10-18. Mål nr UM 12197-18.

²¹⁴ Migrationsöverdomstolen, dom 2018-11-15. Mål nr UM 18991-18.

²¹⁵ Migrationsdomstolen i Göteborg, dom 23/10-18. Mål nr UM 12197-18.

²¹⁶ Migrationsöverdomstolen, dom 2018-11-15. Mål nr UM 18991-18.

Källförteckning

Offentligt tryck

Proposition 1996/97:25

Proposition 2009/10:31

Proposition 2015/16:174

Litteratur

Gerhard. W. & Sandesjö. H. *Utlänningslagen med kommentarer*. 9 upplagan. Nordstedts juridik AB. Stockholm. 2010.

Grahl-Madsen. A. *The status of refugees in internationaleal law*. del 1. Sijthoff. Leyden. (1966).

Hathaway. J. *The law of refugee status*. Cambridge University Press. Cambridge. (1992).

Korling. F. Zamboni. M (red). *Juridisk metodlära*. upplaga 1:4. Studentlitteratur AB. Lund 2013.

Lavin. R. *Är den förvaltningsrättsliga forskningen rättsdogmatisk?*. Förvaltningsrättslig tidskrift. 1989. Nr 3. Sida 115-129.

Lerwall. L (red). *Makt, myndighet, människa: en lärobok i speciell förvaltningsrätt*. 2:3 upplagan. Isustus Förlag AB. Uppsala. 2016.

Marcusson. L. *Förvaltningsrättens rättssäkerhetstänkande*. Förvaltningsrättslig tidskrift. 2010. Nr 3. Sida 241-254.

Seidlitz. M. *Asylrätt: en praktisk introduktion*. 1:1 upplagan. Nordstedts Juridik AB. Stockholm. 2014.

Thornburn Stern. R. & Wikström. H. *Migrationsrätt*. 1 upplagan. Liber AB. Stockholm. 2016.

Rättsfall

Europadomstolen

Kokkinakis mot Grekland, nr 14307/88, dom 25/5-1993

Pretty mot Förenade kungariket, nr 2346/02, dom 29/4-2002. P 82.

M & M mot Sverige, nr 31260/04, dom 21/6-2005.

Z och T mot Förenade kungariket, nr 27034/05, dom 28/2-2006.

Bayatyan mot Armenien, nr 23459/03, dom 7/7-2011.

F.G. mot Sverige, nr 43611/11, dom 16/1-2014.

EU domstolen

Tyskland mot Y och Z. Mål C-71/11 och C-99/11.

Regeringsbeslut

Reg. 1991-03-21, U 49/90.

Migrationsöverdomstolen

MIG 2006:1

MIG 2006:6

MIG 2007:12

MIG 2007:15

MIG 2007:33

MIG 2007:46

MIG 2009:4

MIG 2011:6

MIG 2011:29

MIG 2012:13

MIG 2013:2

MIG 2014:24

MIG 2015:4

MIG 2017:11

MIG 2018:16

Mål nr UM 2143-14, dom 05/06-2014.

Mål nr UM 7925-17, dom 20/07-2017.

Mål nr UM 14683-17, dom 05/02-2018.

Mål nr UM 18991-18, dom 15/11-2018.

Migrationsdomstolarna

Migrationsdomstolen i Göteborg

Mål nr UM 7479-14, dom 04/03-2015.

Mål nr UM 7994-16, dom 30/3-2017.

Mål nr UM 12197-18, dom 23/10-2018.

Migrationsdomstolen i Luleå

Mål nr UM 570-16, dom 21/09-2016.

Migrationsdomstolen i Malmö

Mål nr UM 1560-11, dom 29/3-2012.

Mål nr UM 8771-16, dom 23/05-2017.

Mål nr UM 7029-17, dom 13/10-2017.

Migrationsdomstolen i Stockholm

Mål nr UM 3789-14, dom 27/6-2014.

Mål nr UM 2731-14, dom 08/10-2014.

Mål nr UM 6487-15, dom 01/12-2015.

Mål nr UM 3562-16, dom 07/10-2016.

Mål nr UM 6108-16, dom 20/10-2016.

Mål nr UM 4693-17, dom 10/8-2017.

Mål nr UM 9109-17, dom 15/12-2017.

Mål nr UM 328-18, dom 25/9-2018.

Mål nr UM 452-18, dom 13/11-2018.

Mål nr UM 17682-17, dom 19/11- 2018.

Myndighetskrivelser

Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, SR 56/2018.

Migrationsverkets rättsliga ställningstagande, RCI 09/2013.

Övrigt

International Humanist and Ethical Union (IHEU). Freedom of thought report: key countries edition. 2018.

Förenta nationernas flyktingkommissarie (UNHCR). Handbok om förfarandet och kriterierna vid fastställande av flyktingars rättsliga ställning: enligt 1951 års konvention och 1967 års protokoll angående flyktingars rättsliga ställning. Nordstedts juridik AB. Stockholm. 1996.